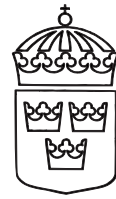

Regeringens proposition

2010/11:104

Kvalitet i gymnasial lärlingsutbildning

Prop.
2010/11:104

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 17 mars 2011

Fredrik Reinfeldt

Jan Björklund
(Utbildningsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller förslag till ändringar i skollagen (2010:800), som rör gymnasial lärlingsutbildning. De föreslagna bestämmelserna innebär att utbildningskontrakt ska tecknas för elever som genomgår utbildningen. I propositionen redovisas även regeringens bedömningar om den kommande förordningsregleringen på området. Regeringen föreslår att ändringarna i skollagen ska träda i kraft den 1 juli 2011.

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)	5
3	Ärendet och dess beredning	7
4	Principiella utgångspunkter	7
4.1	En gymnasieskola i omvandling	7
4.2	Framtida utmaningar	12
5	Generella bestämmelser om gymnasial lärlingsutbildning	13
5.1	Skolhuvudmannens ansvar för mottagande	13
5.2	Utbildningskontrakt	16
5.2.1	Vad utbildningen på arbetsplatsen ska omfatta	17
5.2.2	Ansvar för skador	18
5.2.3	Kontraktets upphörande	19
5.2.4	Lärare och handledare	20
5.3	Arbetstider	22
6	Elevens säkerhet	23
6.1	Ansvar för lärlingens arbetsmiljö	23
6.2	Riskfyllda arbetsuppgifter	24
7	Lärlingsanställning	25
8	Genomförande	27
9	Ekonomiska konsekvenser	28
10	Ikraftträdande	29
11	Författningskommentar	29
11.1	Förslaget till lag om ändring i skollagen (2010:800)	29
	Bilaga 1 Sammanfattning av betänkandet Lärling – en bro mellan skola och arbetsliv (SOU 2010:19)	31
	Bilaga 2 Lagförslag i betänkandet Lärling – en bro mellan skola och arbetsliv (SOU 2010:19)	38
	Bilaga 3 Sammanfattning av promemorian Skolans och arbetsmarknadens regler vid gymnasial lärlingsutbildning och gymnasial lärlingsanställning (U2010/5775/G)	43
	Bilaga 4 Lagförslag i promemorian Skolans och arbetsmarknadens regler vid gymnasial lärlingsutbildning och gymnasial lärlingsanställning (U2010/5775/G)	49
	Bilaga 5 Förteckning över remissinstanser avseende betänkandet Lärling – en bro mellan skola och arbetsliv (SOU 2010:19) och promemorian Skolans och arbetsmarknadens regler vid gymnasial lärlingsutbildning och gymnasial lärlingsanställning (U2010/5775/G)	50
	Bilaga 6 Lagrådsremissens lagförslag	52
	Bilaga 7 Lagrådets yttrande	54

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 mars 2011	55	Prop. 2010/11:104
Rättsdatablad.....	56	

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2010/11:104

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800).

2 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Prop. 2010/11:104

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (2010:800)
dels att 16 kap. 11 § ska ha följande lydelse,
dels att det i lagen ska införas två nya paragrafer, 16 kap. 11 a och
11 b §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 kap.

11 §

Inom yrkesprogrammen får det finnas gymnasial lärlingsutbildning,
som börjar det första, andra eller tredje läsåret.

Gymnasial lärlingsutbildning ska i huvudsak vara förlagd till en eller
flera arbetsplatser.

*Regeringen eller den myndighet
som regeringen bestämmer får
meddela ytterligare föreskrifter om
gymnasial lärlingsutbildning.*

11 a §

*Ett skriftligt avtal (utbildnings-
kontrakt) ska upprättas för varje
elev och arbetsplats och
undertecknas av eleven,
skolhuvudmannen och den
juridiska eller fysiska person som
tillhandahåller den arbetsplats-
förlagda delen av den gymnasiala
lärlingsutbildningen. Skolhuvud-
mannen ska se till att utbildnings-
kontrakt upprättas.*

*Om eleven är under 18 år och
inte har ingått äktenskap, ska även
elevens vårdnadshavare under-
teckna utbildningskontraktet.*

*I utbildningskontraktet ska det
anges*

*1. vilka delar av utbildningen
som ska genomföras på arbets-
platsen och omfattningen av dessa
delar,*

*2. hur kostnaderna för de skador
som eleven kan orsaka under den
arbetsplatsförlagda delen av ut-
bildningen ska fördelas mellan
skolhuvudmannen och den juri-
diska eller fysiska person som*

avses i första stycket,

3. avtalstiden och grunderna för att avtalet ska kunna upphöra innan avtalstiden löpt ut, och

4. vilken lärare på skolenheten och vilken handledare på arbetsplatsen som ska vara kontaktpersoner för den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen.

11 b §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om gymnasial lärlingsutbildning och utbildningskontrakt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2011.

Regeringen bemyndigade den 30 juli 2009 ansvarigt statsråd att ge en särskild utredare i uppdrag att utreda förutsättningarna för att inom gymnasial lärlingsutbildning kombinera anställning och studier (U 2009:02). Samtidigt beslutades om direktiv (dir. 2009:70) för utredningen, som tog namnet Lärlingsutredningen. Den 26 november 2009 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv för utredningen (dir. 2009:128). I mars 2010 överlämnade Lärlingsutredningen sitt betänkande *Lärling – en bro mellan skola och arbetsliv* (SOU 2010:19). Betänkandet remitterades den 5 oktober 2010 tillsammans med en departementspromemoria, Skolans och arbetsmarknadens regler vid gymnasial lärlingsutbildning och gymnasial lärlingsanställning (dnr 2010/5775/G). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1* och en sammanfattning av remisspromemorian finns i *bilaga 3*. De lagförslag som lades fram i betänkandet och promemorian finns i *bilaga 2* och *bilaga 4*. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 5*. En sammanställning av remissvaren finns tillgänglig i Utbildningsdepartementet (dnr U2011/5775/G).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 24 februari 2011 att inhämta Lagrådets yttrande över det lagförslag som finns i *bilaga 6*. Lagrådet har i sitt yttrande lämnat förslaget utan erinran. I förhållande till lagrådsremissen har det gjorts mindre ändringar av redaktionellt och språkligt slag.

4 Principiella utgångspunkter

4.1 En gymnasieskola i omvandling

För att Sverige ska kunna hävda sig som kunskaps- och industrination måste fler ungdomar slutföra en gymnasieutbildning med godkända resultat. Yrkesutbildningarna har upplevts som alltför teoretiska och många elever har haft svårt att fullfölja utbildningen. De studieförberedande utbildningarna förbereder inte tillräckligt väl för framgångsrika högskolestudier.

Hösten 2011 införs en reformerad gymnasieskola (prop. 2008/09:199 Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan, bet. 2009/10:UbU3, rskr. 2009/10:8). Gymnasieskolans struktur och innehåll utvecklas och kvaliteten höjs för att fler elever ska nå målen och därmed få de kunskaper som krävs för personlig utveckling, aktivt deltagande i samhälls- och arbetsliv, vidare studier och livslångt lärande.

I den nya gymnasieskolan kommer det att finnas 18 nationella program, varav tolv yrkesprogram och sex högskoleförberedande program. Gymnasial lärlingsutbildning införs som en alternativ utbildningsväg på yrkesprogrammen. Flertalet av de nationella programmen har nationella inriktningar. Programmen kan även utformas som särskilda varianter. Liksom i dag ska nationella program kunna vara

riksrekryterande. De särskilda varianterna och de riksrekryterande utbildningarna kvalitetssäkras på nationell nivå. Samtidigt införs nya skärpta behörighetsregler till gymnasieskolans program.

Dagens kärnämnen ersätts av gymnasiegemensamma ämnen som varierar i omfattning mellan de olika programmen. Historia blir ett nytt gymnasiegemensamt ämne och ett gymnasiearbete ingår i alla nationella program.

En gymnasieexamen införs. Den ska kunna utfärdas som yrkesexamen eller som högskoleförebereadande examen. Både den elev som genomgår ett yrkesprogram skolförlagt och den elev som genomgår ett yrkesprogram som gymnasial lärlingsutbildning kan få en yrkesexamen. Högskoleförebereadande examen ger grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. Alla elever på yrkesprogram ges möjlighet att inom sin gymnasieutbildning uppnå sådan behörighet.

Gymnasial yrkesutbildning

En stor andel av de elever som inte fullföljer en gymnasieutbildning går på yrkesinriktade program. En ofullständig gymnasieutbildning leder ofta till ett sent inträde på arbetsmarknaden. Därför måste kvaliteten stärkas inom yrkesprogrammen. Utbildningarna måste utvecklas så att fler elever klarar dem inom avsedd tid och samtidigt får kunskaper som kan leda till anställning eller eget företagande. Detta sker bl.a. genom att tiden för karaktärs- och yrkesämnen ökar. Vidare införs gymnasial lärlingsutbildning som ett alternativ till den traditionellt skolförlagda yrkesutbildningen.

Arbetslivet har en viktig roll i reformeringen av gymnasieskolan. Olika branscher har gett tydliga signaler om behovet av att förändra utbildningarna. Det råder brist på utbildad arbetskraft inom vissa yrkesområden, där de anställda normalt får sin grundläggande yrkesutbildning i gymnasieskolan. Samtidigt anordnas utbildning som inte motsvarar arbetsmarknadens behov. Den snabba teknik- och metodutvecklingen ställer krav på utbildningens innehåll och aktualitet. Utbildningarna ska anpassas till utvecklingen inom olika bransch- och yrkesområden.

Europa 2020-strategin

Yrkesutbildning har fått en allt mer betydelsefull roll inom det europeiska samarbetet som syftar till att stärka Europas konkurrenskraft. I Europa 2020-strategin som antogs av Europarådet i juni 2010 framhävs särskilt yrkesutbildningens betydelse för att främja ”smart och hållbar tillväxt för alla”. Yrkesutbildningen ska bidra till att uppfylla Europas nuvarande och framtida kvalifikationskrav för att Europa ska kunna hävda sig i den världsomfattande tävlingen om kompetens som sker genom den snabba utvecklingen av utbildningssystemen i tillväxtekonomier som t.ex. Kina, Indien och Brasilien.

Sverige har, bl.a. genom kommunikén om ett utökat samarbete inom yrkesutbildningen, antagen i Brygge den 7 december 2010, förbundit sig att arbeta för att grundläggande yrkesutbildning ska vara ett attraktivt utbildningsalternativ med hög arbetsmarknadsrelevans. För att yrkesut-

bildningen ska svara mot arbetsmarknadens behov bör olika sorters arbetsplatsförlagt lärande stärkas. Forskning visar att arbetsplatsförlagt lärande ofta leder till bättre anställningsmöjligheter i början av arbetslivet.

Under 2007 genomförde Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) en granskning av grundläggande svensk yrkesutbildning. OECD kom bland annat fram till att Sverige behöver utveckla en starkare mekanism som gör det möjligt för utbildningssystemet att fånga upp förändringar i behoven på arbetsmarknaden. I flera europeiska länder finns en nationell, institutionaliserad samverkan kring den grundläggande yrkesutbildningen för att hantera utmaningar kring den framtida kompetensförsörjningen. I Sverige fanns tidigare inte något sådant forum. Regeringen delar OECD:s uppfattning att samverkan mellan skola och arbetsliv behöver stärkas för att säkerställa en hög kvalitet i utbildningen. Ett väl fungerande samarbete är en förutsättning för att gymnasieskolan ska kunna erbjuda utbildningar med tillräcklig aktualitet och kvalitet.

Nationella råd för de olika yrkesprogrammen har därför inrättats vid Statens skolverk. Råden har en bred representation av intressenter, t.ex. branschföreträdare, fackliga organisationer och i förekommande fall statliga normgivande myndigheter. De nationella råden för yrkesprogrammen har till uppgift att ge råd och stöd, dels när det gäller att utveckla innehållet i utbildningen, dels när det gäller examensmål och uppgifter för gymnasiearbetet. De bör även bidra med underlag till uppföljningen av elevernas etablering på arbetsmarknaden. Råden kan på så sätt fungera som forum för en kontinuerlig dialog mellan Skolverket och avnämarna för att bl.a. matcha utbildningsutbudet med efterfrågan på arbetsmarknaden och för att underlätta ungdomars övergång från yrkesutbildning till arbetsliv. Förutsättningarna på arbetsmarknaden kan förändras snabbt. Gamla yrken försvinner och nya utvecklas. En viktig uppgift för de nationella programråden bör vara att följa utvecklingen inom respektive yrkesområde och bistå Skolverket och huvudmännen i arbetet med att skapa förutsättningar för utbildning inom nya yrkesområden.

Dagens gymnasieskola präglas av en stark könsuppdelning. Elever som gör ett otraditionellt val med avseende på kön, avbryter utbildningen i större utsträckning än andra elever. Könsuppdelningen är till stor del en spegelbild av svensk arbetsmarknad och därför bör samverkan mellan skolväsende och avnämare präglas av ambitionen att minska uppdelningen.

En organiserad och nära samverkan mellan utbildning och avnämare även på lokal nivå är avgörande för att utveckla yrkesutbildningens kvalitet. Det ska därför finnas ett lokalt samråd kring den gymnasiala yrkesutbildningen i s.k. lokala programråd. Det lokala programrådets uppgifter bör t.ex. kunna vara att bistå huvudmannen när det gäller det arbetsplatsförlagda lärandet. Många huvudmän har redan etablerade former för lokal samverkan.

Sverige har en lång tradition av skolförlagd yrkesutbildning, men i flera andra europeiska länder är den grundläggande yrkesutbildningen huvudsakligen arbetsplatsförlagd och bedrivs som lärlingsutbildning. Erfarenheter från våra nordiska grannländer visar att lärlingsutbildning underlättar ungdomars övergång från utbildning till arbete. Länder med yrkesutbildningen organiserad som lärlingsutbildning tycks generellt ha en lägre ungdomsarbetslöshet än Sverige. Ett viktigt skäl till detta är den nära kopplingen mellan utbildning och arbete.

För att underlätta ungdomars etablering på arbetsmarknaden behöver den gymnasiala yrkesutbildningen förnyas. Den traditionella skolförlagda formen av yrkesutbildning kompletteras därför med ett flexibelt arbetsplatsförlagt alternativ, gymnasial lärlingsutbildning, som kan inspirera elever, arbetsplatser och huvudmän att pröva nya vägar för att trygga den framtida kompetensförsörjningen.

En väl fungerande gymnasial lärlingsutbildning kommer enligt regeringens bedömning att bidra till att öka genomströmningen av elever i gymnasieskolan. Kompetensbehov och förutsättningar för att genomföra yrkesutbildning varierar mellan olika regioner och mellan olika branscher. Möjligheten att utforma den grundläggande yrkesutbildningen på olika sätt kan bidra till att utbildningsväsendet mer framgångsrikt kan möta och anpassas till dessa skilda behov och förutsättningar. För utbildningar som riktar sig mot smala yrkesområden är det ofta svårt att få ihop tillräckligt många elever för att starta utbildningen. Smala yrkesområden har därför haft svårt att få sina behov av utbildad arbetskraft tillgodosedda. I flera av dessa kvalificerade yrken är bristen på utbildad arbetskraft stor. I den utsträckning smalare inriktningar inom yrkesprogrammen existerar, så finns de endast på ett fåtal orter. De flesta ungdomar är inte villiga att flytta för att genomgå en speciell yrkesutbildning under gymnasieåren. Det är vidare kostsamt att driva gymnasieutbildning i internatliknande former. Gymnasiala lärlingsutbildningar kan skapa möjligheter att erbjuda utbildning inom yrken med begränsat elevunderlag, vilket blir extra fördelaktigt inom smala yrkesområden och på mindre orter.

Ytterligare en fördel med lärlingsutbildningar, jämfört med skolförlagda utbildningar, är att det sker en långsiktig anpassning till arbetslivets behov. Arbetsgivares vilja att ta emot lärlingar svarar relativt väl mot deras framtida rekryteringsbehov. Det finns också ungdomar som efterfrågar denna typ av utbildning. En del elever föredrar att lära sig genom att delta i verksamheten på en arbetsplats. För dem kommer gymnasial lärlingsutbildning att vara ett attraktivt alternativ till skolförlagd utbildning.

Den gymnasiala lärlingsutbildningen ställer samma formella krav på elevers förkunskaper som den traditionellt skolförlagda utbildningen. Utbildningsmålen är desamma och båda utbildningsalternativen ska leda fram till gymnasial yrkesexamen. I sammanhanget bör understrykas att den gymnasiala lärlingsutbildningen kan ställa högre krav på elevens engagemang och förmåga att ta ett eget ansvar jämfört med vad som krävs för annan gymnasial utbildning. Möjligheten att genomföra huvuddelen av sin gymnasieutbildning i en annan miljö än skolmiljön kan

skapa just ett sådant ökat engagemang. Den gymnasiala lärlingsutbildningen kan också ge större möjligheter att individanpassa utbildningen jämfört med den skolförlagda utbildningen eftersom det krävs att varje elev får individualiserad planering av utbildningens olika delar vid lärlingsutbildning.

Försöksverksamhet med gymnasial lärlingsutbildning

Sedan den 1 juli 2008 pågår en försöksverksamhet med gymnasial lärlingsutbildning (se förordningen [2007:1349] om försöksverksamhet med gymnasial lärlingsutbildning). Inom försöket avses med gymnasial lärlingsutbildning en utbildning inom gymnasieskolan där den arbetsplatsförlagda delen omfattar minst 1 250 gymnasiepoäng av utbildningens totalt 2 500 poäng. Det är i försöket möjligt att förena studier i vissa ämnen i gymnasieskolan med en anställning som syftar till yrkesutbildning.

För varje program där försöksverksamheten erbjuds ska det finnas ett lärlingsråd för samråd mellan skolan och arbetsmarknadens organisationer. I lärlingsrådet ska det ingå företrädare för berörda arbetstagare och arbetsgivare samt för skolans lärare och elever. Lärlingsråden ska medverka till att utveckla samverkan mellan skola och arbetsliv samt bidra till ett lärande i arbetslivet med hög kvalitet. Lärlingsrådet ska i det arbetet bistå skolhuvudmannen och rektorn när det gäller att bl.a. ordna lärlingsplatser för den arbetsplatsförlagda delen av den gymnasiala lärlingsutbildningen, säkerställa att de arbetsplatser som tar emot elever har kompetenta handledare och att utforma förslag till avtal med berörda arbetsplatser och till utbildningskontrakt.

Skolhuvudmannen ska se till att genom avtal med berörda arbetsplatser reglera sina och arbetsplatsernas åtaganden i samband med det arbetsplatsförlagda lärandet. Rektorn ska se till att det för varje elev som genomgår en gymnasial lärlingsutbildning upprättas ett skriftligt avtal som undertecknas av skolhuvudmannen, eleven och företrädare för den eller de arbetsplatser dit någon del av utbildningen förläggs. I avtalet ska det anges vilka delar av utbildningen som ska genomföras på arbetsplatsen och omfattningen av dessa. Vidare ska det framgå vilken lärare på skolan och handledare på arbetsplatsen som ansvarar för den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen.

Regeringen har inrättat Nationella lärlingskommittén (U 2008:09, dir. 2008:106). Kommittén består av representanter för arbetsmarknadens organisationer och har i uppgift att ge råd och stöd till försöksverksamheten och främja den arbetsplatsförlagda utbildningen. Vidare ska kommittén stimulera samverkan mellan skola och arbetsliv, följa upp försöket utifrån näringslivets behov samt uppmärksamma utvecklingsbehov. Den Nationella lärlingskommittén har lämnat två delbetänkanden, det senaste Gymnasial lärlingsutbildning – Utbildning för jobb (SOU 2010:75) i oktober 2010.

Erfarenheter från den pågående försöksverksamheten visar att intresset varit betydligt större nu än vid tidigare lärlingsförsök. Hösten 2010 deltog ca 10 100 elever i försöksverksamheten. En majoritet av eleverna var män och fem av de åtta mest förekommande programmen är sådana som

vanligtvis domineras av män. Deltagande arbetsplatser i försöket är huvudsakligen positiva till verksamheten och framhäver att de tre viktigaste drivkrafterna för att ta emot lärlingar är rekryteringsbehov, ett lokalt samhällsengagemang och viljan att medverka till en utbildning som svarar mot branschens och arbetslivets kompetenskrav. Nationella lärlingskommittén pekar samtidigt på behovet av ett nationellt kvalitetssäkringssystem för den gymnasiala lärlingsutbildningen (uppföljning och utvärdering) och en tydligare ansvarsfördelning mellan skola och arbetsplats för utbildningens olika delar.

4.2 Framtida utmaningar

Kvalitetsutveckling

En yrkesutbildning av god kvalitet kännetecknas av att den har hög elevgenomströmning, få avhopp och att den är efterfrågad av såväl elever som av den arbetsmarknad den är riktad mot. För att detta ska ske måste utbildningen ha ett aktuellt och relevant innehåll och i övrigt vara utformad och genomförd på ett sätt som ger ett gott utgångsläge för fortsatt lärande. Vidare bör utbildningen vara så upplagd att den har nationellt erkännande, dvs. har ett innehåll som svarar mot yrkets och branschens krav oavsett var i landet den person som genomgått utbildningen ska etablera sig på arbetsmarknaden.

Det finns stora framtida utmaningar vad gäller yrkesutbildningens kvalitet. Statens skolinspektions kvalitetsgranskning av gymnasieskolans yrkesförberedande utbildningar visar på allvarliga brister i den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen (rapport 2011:2). Granskningen omfattar inte gymnasial lärlingsutbildning utan den arbetsplatsförlagda delen som är en del av den traditionellt utformade gymnasiala yrkesutbildningen (APU). Bristerna som beskrivits av Skolinspektionen är av sådan art och omfattning att det finns anledning att uppmärksamma problematiken inför införandet av den gymnasiala lärlingsutbildningen. Det stora intresset för gymnasial lärlingsutbildning kan snabbt avta om kvalitetsfrågorna inte får en tillfredsställande lösning.

Såväl den Nationella lärlingskommittén som den särskilde utredaren i Lärlingsutredningen har uppmärksammat brister i försöksverksamhetens kvalitet och lyfter fram behovet av ett kvalitetssäkringssystem för den gymnasiala lärlingsutbildningen. Båda pekar på att skolan inte på samma sätt som vid skolförlagd utbildning förfogar över produktionsmiljön i ett företag, utan måste anpassa utbildningen till befintliga förutsättningar. I båda fallen är utgångspunkten att de mål som finns i de nationella styrdokumenterna för utbildningen ska nås. För att detta ska vara möjligt krävs ett nära samarbete mellan skola och arbetsliv på alla nivåer. Regeringen delar Nationella lärlingskommitténs och Lärlingsutredningens uppfattning att kvalitetsfrågorna behöver uppmärksammas särskilt inför införandet av den gymnasiala lärlingsutbildningen. Ett viktigt instrument för kvalitetssäkring är det avtal (utbildningskontrakt) som ska upprättas mellan elev, skolhuvudman och företrädare för arbetsplatsen. Frågan om utbildningskontrakt och övriga insatser för kvalitetssäkring av den gymnasiala lärlingsutbildningen behandlas närmare i denna proposition.

I länder där lärlingsutbildning dominerar yrkesutbildningen är lärlingen anställd under utbildningstiden. Dessa utbildningssystem har oftast en lång tradition där arbetsmarknadens parter och organisationer sedan länge är starkt involverade i utbildningens utformning, innehåll och genomförande. Erfarenheterna från Norge visar dock att en lång tradition inte är helt nödvändig för att skapa ett lärlingssystem byggt på att lärlingen ska vara anställd.

Regeringen konstaterar att det finns en bred uppslutning i samhället om värdet av att införa gymnasial lärlingsutbildning som en alternativ utbildningsform. Den gymnasiala lärlingsutbildningen bör inte utformas så att anställning blir ett krav för deltagande. Många remissinstanser ser dock positivt på möjligheten för företag och lärling att frivilligt komma överens om ett anställningsförhållande redan under utbildningstiden. Regeringen delar den uppfattningen. En anställning kan stimulera och motivera lärlingen till ett ökat engagemang för sin utbildning och företaget kan på ett tidigare stadium säkra sin kompetensförsörjning. Genom anställning redan under utbildningen ökar sannolikheten för att lärlingen fullföljer sin utbildning i stället för att lämna utbildningen och gå ut i arbete i förtid, något som kan bli problematiskt för individen om arbetsmarknaden senare viker. Som tidigare redovisats av den Nationella lärlingskommittén är många företag intresserade av att anställa lärlingar, främst under utbildningens senare del.

I betänkandet *Lärling – en bro mellan skola och arbetsliv* (SOU 2010:19) lämnas förslag som innebär att anställning ska kunna vara en möjlighet för den som är lärling i den reguljära gymnasiala lärlingsutbildningen. Regeringen anser att gymnasial lärlingsanställning kan underlätta ungdomars etablering på arbetsmarknaden och avser att efter ytterligare beredning återkomma med lagförslag om lärlingsanställning (se avsnitt 7).

5 Generella bestämmelser om gymnasial lärlingsutbildning

5.1 Skolhuvudmannens ansvar för mottagande

Regeringens bedömning: Även fortsättningsvis bör skolhuvudmannen ansvara för mottagande, antagning och urval till gymnasial lärlingsutbildning. Skolhuvudmannen bör besluta om fördelningen av elever på de olika utbildningsplatserna efter samråd med berörda arbetsplatser.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Utredarens förslag: Överensstämmer huvudsakligen med regeringens bedömning. Skillnaden består främst i att regeringen bedömer att huvudmannen bör samråda med arbetsgivarna inför placering av en lärling.

Remissinstanserna: De remissinstanser som lämnat synpunkter på detta avsnitt, däribland *Statens skolverk*, *Skellefteå kommun*, *Djurbranschens Yrkesnämnd*, *Hästnäringens Yrkesnämnd*, *Naturbruksskolornas Förening* och *Sveriges Skolledarförbund*, är i huvudsak positiva till förslaget. *Arbetsgivarverket* anser att arbetsgivaren bör få större inflytande över vilken eller vilka lärlingar som erbjuds placering på arbetsplatsen. Genom att göra matchningen mellan arbetsplats och elev mer lik de urvalsprocesser som finns på arbetsmarknaden bör utbytet av lärlingsperioden kunna bli ännu bättre för såväl arbetsgivaren som eleven.

Mölnåls kommun välkomnar möjligheten att skolhuvudmannen kan samråda med arbetsgivaren innan skolhuvudmannen beslutar om fördelning av utbildningsplatser. Kommunen menar, med tanke på risken att bedömningskriterier av diskriminerande art kan förekomma i en sådan bedömning, att regelverket tydligt bör ange hur samråd mellan skolhuvudman och berörda arbetsgivare ska gå till. *Diskrimineringsombudsmannen (DO)* menar att det är viktigt att underlätta för lärlingen att ta till vara sina rättigheter. DO påtalar att både arbetsgivare och utbildningsanordnare är skyldiga att utreda och åtgärda trakasserier. *Företagarnas Riksorganisation* anser att företagen bör ha ett större inflytande över fördelningen av lärlingar. *Lärarnas Riksförbund* ställer sig bakom att det är gymnasieskolan som svarar för mottagande, antagning och urval till gymnasial lärlingsutbildning. *Svenskt Näringsliv*, *Svensk Handel*, *TransportGruppen* och *VVS-branschens Yrkesnämnd* pekar på att den gymnasiala lärlingsutbildningen innebär att eleven befinner sig på arbetsplatsen under större delen av utbildningstiden. Enligt dessa remissinstanser är en förutsättning för att allt arbetsplatsförlagt lärande ska fungera att arbetsgivaren har inflytande och beslutanderätt över vilken elev som ska vara på arbetsplatsen. *TransportGruppen* anser även att det är rimligt att företaget är med och bedömer elevens förutsättningar att klara av den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen.

Skälen för regeringens bedömning: Gymnasial lärlingsutbildning är ett sätt att studera på ett yrkesprogram där den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen utgör en större del av utbildningen jämfört med den som är förlagd till skolan. Enligt vad som har föreskrivits i 16 kap. 30 och 43 §§ skollagen skollagen (2010:800) ska inte några särskilda regler gälla för den gymnasiala lärlingsutbildningen i fråga om behörighet och mottagande. Inte heller i den gymnasieförordning (2010:2039) som nyligen beslutades av regeringen finns någon särreglering för antagning till den gymnasiala lärlingsutbildningen. Det betyder att det är skolhuvudmannen som svarar för mottagande och antagning av elever och att arbetsplatsen inte har något direkt inflytande över detta.

För utbildningar med arbetsplatsförlagt lärande aktualiseras frågan om företrädare för arbetsplatsen ska vara delaktiga när det gäller fördelningen av platser. Med den gymnasiala lärlingsutbildningen ökar omfattningen av det arbetsplatsförlagda lärandet; denna del ska utgöra minst hälften av utbildningen. Det finns därför anledning att räkna med att ansvariga på arbetsplatserna i högre grad än tidigare kommer att uttrycka intresse av och ha synpunkter på vilka elever som ska placeras hos dem. Majoriteten av de remissinstanser som yttrat sig i frågan är positiv till att huvudmannen ska samråda med arbetsplatsen före placering av en lär-

ling. Några remissinstanser anser att arbetsgivaren bör få större inflytande över vilka lärlingar som erbjuds placering på arbetsplatsen än i förslaget i promemorian.

En grundläggande princip inom skolväsendet är att alla, oberoende av geografisk hemvist och sociala och ekonomiska förhållanden, ska ha lika tillgång till utbildning (se 1 kap. 8 § skollagen). Gymnasieutbildning ska vara öppen för alla som uppfyller de behörighetskrav som har ställts.

Gymnasial lärlingsutbildning förutsätter ett nära samarbete mellan skola och arbetsliv. Det ställer krav på delaktighet och inflytande för bägge parter. Regeringen anser därför att det är angeläget att hitta en balanspunkt som tar hänsyn till å ena sidan arbetsgivarnas legitima intresse av att påverka vem som befinner sig på arbetsplatsen och å andra sidan skolväsendets grundläggande princip om att alla lika rätt till utbildning. Regeringens bedömning är att även om arbetsgivarna inte ges någon roll i fråga om mottagande och antagning av enskilda elever, är det naturligt att det finns en skyldighet för huvudmannen att samråda med företrädare för arbetsplatsen innan en elev placeras på arbetsplatsen.

Mot bakgrund av den stora betydelse som regeringen tillmäter samverkan med arbetslivet, föreslås i denna proposition att ett utbildningskontrakt ska upprättas mellan eleven, skolhuvudmannen och den som tillhandahåller lärlingsplatsen. På så sätt kan frågor som är av stor vikt för såväl eleven som skolhuvudmannen och arbetsplatsen regleras. Utbildningskontraktet ger arbetsplatsen inflytande över förutsättningarna för den konkreta utformningen av den gymnasiala lärlingsutbildningen för varje enskild elev. Detta beskrivs närmare i nästa avsnitt.

Utöver vad som föreslås i denna proposition har regeringen även vidtagit andra åtgärder för att öka arbetsplatsernas och parternas inflytande över den gymnasiala yrkesutbildningen. Bestämmelser om krav på lokalt samråd mellan skolan och arbetsmarknadens organisationer har införts i gymnasieförordningen. Vidare har Statens skolverk fått regeringens uppdrag att inrätta nationella programråd för att på nationell nivå ge avnämarna större inflytande över yrkesutbildningens innehåll och utformning. Regeringen har också inrättat den Nationella lärlingskommittén med uppdrag att bl.a. följa upp försöksverksamheten med gymnasial lärlingsutbildning utifrån näringslivets behov.

Mölnåls kommun och *DO* har pekat på behovet av regler för att motverka diskriminering. Diskrimineringslagstiftningen är tillämplig på all utbildningsverksamhet. I diskrimineringslagstiftningen finns också en bestämmelse som innebär förbud för arbetsgivare att diskriminera den som söker praktik (se 2 kap. 1 § diskrimineringslagen [2008:567]). Enligt förarbetena till diskrimineringslagen Ett starkare skydd mot diskriminering (prop. 2007:08:95 s. 136) rymms i begreppet praktik även arbetsplatsförlagt lärande i gymnasieskolan. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att någon ytterligare reglering på området inte behövs.

Regeringens förslag: Ett skriftligt avtal (utbildningskontrakt) ska upprättas för varje elev och arbetsplats och undertecknas av eleven, skolhuvudmannen och den juridiska eller fysiska person som tillhandahåller den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen. Om eleven är under 18 år och inte har ingått äktenskap, ska även elevens vårdnadshavare underteckna utbildningskontraktet. Skolhuvudmannen ska se till att utbildningskontrakt upprättas. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om utbildningskontrakt.

Promemorians förslag: Överensstämmer huvudsakligen med regeringens förslag.

Utredarens förslag: Överensstämmer huvudsakligen med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som yttrat sig i denna fråga ställer sig en överväldigande majoritet bakom förslaget om utbildningskontrakt, däribland *Statens skolinspektion*, *Statens skolverk*, *Statskontoret*, *Arbetsmiljöverket*, *Lärarnas Riksförbund*, *Svenska Kommunalarbetareförbundet* och *Sveriges Skolledarförbund*. Skolverket pekar på att enskilda firmor inte är juridiska personer. För att inte utesluta att enskild näringsidkare kan ta emot gymnasiala lärlingar bör man därför inte kräva att arbetsplatsen ska vara en juridisk person. Verket anser också att det bör framgå att det ska vara ett kontrakt per arbetsplats och att ansvar för skador som eleven orsakar inte bör regleras i utbildningskontrakt utan i ett särskilt avtal mellan skola och arbetsgivare. *Alvesta kommun* anser att ett alltför stort ansvar läggs på rektor att upprätta bindande utbildningskontrakt. Kommunen menar att en gemensam ramlag och nationellt upprättade kontraktsförslag krävs för att de lokala parterna ska kunna underteckna ömsesidiga avtal, som tillgodoser både skollagens krav på utbildningen, elevens rätt och arbetsgivarens egna intressen. *Byggnadsindustrins Yrkesnämnd* föreslår att Skolverket ska ges i uppdrag att i samverkan med de nationella programråden ta fram förslag till standardkontrakt. *Svenskt Näringsliv*, *Svensk Handel*, *Utbildningsrådet för Hotell och Restauranger* och *TransportGruppen* ser utbildningskontraktet som en förutsättning för att skapa förutsägbarhet och en tydlig rollfördelning. *Myndigheten för yrkeshögskolan* anser att en mall bör tas fram för hur utbildningskontraktet ska utformas.

Skälen för regeringens förslag: Lärlingsutbildning innebär åtaganden för både arbetsplats och skolhuvudman. Det är enligt regeringens mening av stor vikt att dessa åtaganden och ansvarsfördelningen regleras i ett utbildningskontrakt där även lärlingen är part. Det är naturligt att det ska vara skolhuvudmannens ansvar att se till att ett sådant avtal kommer till stånd. Den som tillhandahåller lärlingsplats kan vara en juridisk eller fysisk person, vilket innebär att även enskilda näringsidkare omfattas.

Regeringen anser, i likhet med utredaren, att det bör vara ett samlat avtal som reglerar förhållandet mellan skolhuvudmannen, eleven och arbetsplatsen. Statens skolverk har framfört att frågan om skador som eleven eventuellt kan orsaka bör regleras i ett särskilt avtal mellan

huvudmannen och företrädare för arbetsplatsen. Regeringen anser dock att fördelarna med ett samlat avtal överväger och ger en bättre överblick för de inblandade parterna.

Regeringen avser att ge Skolverket bemyndigande att ta fram föreskrifter om utbildningskontraktets utformning som ger tillräcklig vägledning för att upprätta kontrakten. Detta är också något som flera remissinstanser har efterfrågat. Sådana föreskrifter bör tas fram efter hörande av de nationella programråden.

5.2.1 Vad utbildningen på arbetsplatsen ska omfatta

Regeringens förslag: Av utbildningskontraktet ska det framgå vilka delar av utbildningen som ska genomföras på arbetsplatsen och omfattningen av dessa delar.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Utredarens förslag: Överensstämmer huvudsakligen med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Statens skolinspektion* framhåller att det är väsentligt att det tilltänkta utbildningskontraktet tydligt preciserar att den arbetsplatsförlagda utbildningen ingår som en del i en kursplanestyrd utbildning. *Byggnadsindustrins Yrkesnämnd* anser att kontraktet ska innehålla en bilaga med detaljerad information om vilka kursmoment det utbildande företaget ska ta ansvar för. *Målaremästarna* framhåller att utbildningskontraktet måste utformas utifrån (små)företagens reella förutsättningar, t.ex. med hänsyn till möjligheten att erbjuda varje utbildningsmoment vid olika tillfällen. *Svenskt Näringsliv*, *Svensk Handel*, *Utbildningsrådet för Hotell och Restauranger* samt *Transportgruppen* menar att för att säkra kvaliteten i utbildningen måste ämnesplanernas mål brytas ner till konkreta utbildningsavsnitt och arbetsmoment, allt för att möjliggöra att dessa omsätts i en studieplan på arbetsplatsen.

Borlänge kommun har synpunkter på att det i kontraktet ska framgå vilka mål och moment som ska genomföras på arbetsplatsen. Borlänge kommun anser att detta sätt att se på lärande inte stämmer överens med yrkesbaserat lärande som har sin utgångspunkt i att problemformuleringarna kommer från arbetsplatsen och att reflektionen och den djupare analysen sker i skolan.

Skälen för regeringens förslag: Regeringens förslag innebär att det av bestämmelsen i skollagen ska framgå att kontraktet ska reglera vilka delar av utbildningen som ska genomföras på arbetsplatsen samt omfattningen av dessa. Av ämnesplanerna framgår bl.a. det centrala innehållet för varje kurs. Enligt regeringens mening är fördelningen av utbildningens innehåll mellan arbetsplats och skola en viktig uppgift. Likvärdig utbildning förutsätter att uppdelning och planering hela tiden tar sin utgångspunkt i de nationellt beslutade ämnesplanerna. Detta gäller även när utbildningen sker på en arbetsplats. Regeringen menar därför att det inte är lämpligt att ytterligare ”bryta ner målen” i utbildningskontraktet, så som vissa remissinstanser föreslagit, eftersom det skulle kunna innebära att lokala ämnesplaner indirekt skapades. Regeringen i kontraktet ska alltså utgå från ämnesplanerna.

En viktig förutsättning för att utbildningen på arbetsplatsen ska hålla hög kvalitet är att samarbetet mellan skolan och arbetsplatsen fungerar bra. Läraren och företrädaren för arbetsplatsen bör gemensamt planera och fördela innehållet i utbildningen, men det är läraren som med stöd av handledarens underlag ska ansvara för betygssättning av alla kurser (se även avsnitt 5.2.4 om lärare och handledare.). Även den Nationella lärlingskommittén har påtalat vikten av lärarens och handledarens gemensamma planering. Mot bakgrund av den gymnasiala lärlingsutbildningens särskilda förutsättningar konstaterar regeringen att det finns anledning att överväga om det finns behov av nationellt utformat stöd för lärarens och handledarens samarbete om planering och uppföljning av den arbetsplatsförlagda delen av lärlingens utbildning. Även den Nationella lärlingskommittén ger uttryck för behov av nationellt utformat stöd när det gäller innehållet i den gymnasiala lärlingsutbildningen. I avsnitt 8 om genomförande utvecklas resonemangen om behovet av nationella insatser i syfte att höja kvaliteten i det arbetsplatsförlagda lärandet.

5.2.2 Ansvar för skador

Regeringens förslag: Av utbildningskontraktet ska det framgå hur kostnaden för de skador som eleven kan orsaka under den arbetsplatsförlagda utbildningen ska fördelas mellan skolhuvudmannen och den juridiska eller fysiska person som tillhandahåller den arbetsplatsförlagda delen av den gymnasiala lärlingsutbildningen.

Promemorians förslag: Överensstämmer huvudsakligen med regeringens förslag.

Utredarens förslag: Överensstämmer huvudsakligen med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Förslaget tillstyrks av bl.a. *Djurbranschens Yrkesnämnd, Lärarnas Riksförbund, Naturbruksskolornas Förening* och *Sveriges Skolledareförbund*. *Linköpings kommun* anser att skadeståndsskyldigheten bör regleras i lag och inte lämnas till utbildningskontraktet. *Mölnåls kommun* tycker att möjligheten att avtala om vem som bär huvudansvaret för skadeståndsskyldigheten och i vilka fall avsteg från huvudansvaret kan göras är bra. Kommunen anser dock att det bör specificeras vad som gäller om inget avtal träffas på denna punkt. En grundregel bör vara att utan avtal eller vid tveksamheter om skadeståndsskyldigheten bör arbetsgivarens principalansvar gälla. *Stenungsunds kommun* anser att då en stor del av utbildningen sker på en arbetsplats bör en obligatorisk ansvarsförsäkring tecknas för eleven.

Skälen för regeringens förslag: En elev som under arbetsplatsförlagd utbildning utför arbete som till sin art liknar det som utförs av de anställda på arbetsplatsen ska också anses vara arbetstagare i skadeståndslagens mening. Detta framgår av 6 kap. 5 § skadeståndslagen (1972:207). Det saknas dock en uttrycklig reglering av vem som ska bära ansvaret för skador som eleven kan orsaka – skolan eller arbetsplatsen. Visserligen finns i 3 kap. 1 § skadeståndslagen det s.k. principalansvaret, som innebär att en arbetsgivare är skyldig att ersätta skada som en arbetstagare vållar i tjänsten. Om detta även omfattar ansvar för skada

som orsakas av en elev som för sin utbildning befinner sig på arbetsplatsen är dock inte helt klarlagt.

Frågan om elevens eget ansvar för skador som han eller hon orsakar är klarare. Eleven ska enligt 6 kap. 5 § skadeståndslagen anses vara arbetstagare. Det är endast i vissa speciella undantagsfall som en arbetstagare, med stöd av 4 kap. 1 § skadeståndslagen kan åläggas skadeståndsskyldighet. För detta krävs att det finns synnerliga skäl. I praktiken krävs att det är fråga om uppsåtliga eller grovt oaktsamma handlingar från arbetstagarens sida, t.ex. att denne har begått ett brott.

Utredaren pekade på att det har framförts farhågor för att arbetsgivarens eventuella skadeståndsansvar även för de elever som fullgör arbetsplatsförlagt lärande på arbetsplatsen minskar möjligheterna att hitta arbetsplatser som är beredda att ta emot elever. Kommuner och andra skolhuvudmän tecknar därför ofta ansvarsförsäkring för att täcka kostnaderna för de skador som elever eventuellt kan vålla och som arbetsplatsen kan bli skyldig att ersätta. Det förekommer även att huvudmannen i avtal tar på sig ansvar i förhållande till arbetsplatsen. Som en följd av detta föreslog utredaren att frågan om ansvar och försäkring för skador som elever orsakar under den arbetsplatsförlagda delen av den gymnasiala lärlingsutbildningen obligatoriskt ska regleras i avtal mellan skolan och företrädare för arbetsplatsen.

Oavsett hur ansvarsfördelningen mellan skolan och arbetsplatsen ska se ut, kan frågan inte lösas genom att man ålägger skolan eller arbetsplatsen en skyldighet att teckna försäkring. Det skulle vara ett avsteg från den grundläggande principen om att det ska vara frivilligt att teckna försäkring. Både skolhuvudmän och de arbetsplatser som tillhandahåller lärlingsplatser kan ha önskemål om att hantera riskerna i sin verksamhet på annat sätt än genom en traditionell försäkring.

Även om en obligatorisk försäkring inte är en framkomlig väg bör den slutliga ansvarsfördelningen mellan skolhuvudmannen och arbetsplatsen för en inträffad skada regleras. En sådan reglering förutsätter dock att det på förhand går att bedöma vem det i varje enskilt fall är rimligt att lägga ansvaret på. Med hänsyn till de skiftande förhållanden som finns mellan olika arbetsplatser, är det lämpligast att frågan om ansvarsfördelningen överlämnas till skolhuvudmannen och arbetsplatsen att avtala om. Redan när utbildningskontraktet kommer till stånd ska parterna överväga och i avtalet bestämma hur kostnaderna ska fördelas mellan skolhuvudmannen och arbetsplatsen för de eventuella skador som eleven kan orsaka.

5.2.3 Kontraktets upphörande

Regeringens förslag: Av utbildningskontraktet ska avtalstiden och grunderna för att avtalet ska kunna upphöra dessförinnan framgå.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Utredarens förslag: Överensstämmer huvudsakligen med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Remissinstanserna är generellt sett positiva och förslaget tillstyrks av bl.a. *Lärarnas Riksförbund*, *Naturbruksskolornas Förening*, *Sveriges Skolledarförbund* samt *Göteborgs, Malmö* och

Skellefteå kommuner. Föräldraalliansen i Sverige anser att huvudmannens ansvar för disciplinåtgärder är givet. Organisationen menar dock att incidenter som sker på arbetsplatsen ska lösas på arbetsplatsen genom dialog med berörda parter. Dialogen med och informationen till elever, lärare, rektor och föräldrar är av yttersta vikt för att lösa uppkomna situationer snabbt och smidigt.

Skälen för regeringens förslag: Det kan uppstå situationer som kräver att utbildningskontraktet hävs av skolan, eleven eller arbetsplatsen. När det gäller arbetsplatsens skäl att vilja säga upp lärlingsplatsen kan det t.ex. röra sig om disciplinära problem eller att arbetsplatsen av olika skäl inte längre kan ta emot lärlingen. Det kan också bero på att det inte längre finns en lämplig handledare eller att ett företag upphör med viss verksamhet. Skolan eller eleven kan vilja säga upp utbildningskontraktet om eleven inte getts möjlighet att utbildas inom de delar som finns nämnda i kursens centrala innehåll enligt ämnesplanen eller att kvaliteten på den arbetsförlagda utbildningen är för låg. Det är enligt regeringens mening angeläget att det i förväg är reglerat i vilka situationer avtalet ska kunna sägas upp. Detta föreslås därför regleras i utbildningskontraktet.

Med den nya skollagen införs ökade möjligheter för skolhuvudmännen, rektorer och lärare att vidta disciplinära åtgärder för att skapa en trygg lärmiljö för eleverna. Frånsett de särskilda regler som gäller för just gymnasial lärlingsutbildning i fråga om t.ex. förläggningen av utbildningen och rätten att fullfölja denna, finns det i 5 kap. 19–21 §§ skollagen (2010:800) särskilda bestämmelser om avstängning från utbildning med praktiska inslag. I övrigt gäller skollagens generella regler utan undantag. Det betyder att de ordningsregler och disciplinära åtgärder som anges i skollagen även gäller för den del av utbildningen som genomförs på en arbetsplats. Skolans beslut om disciplinära åtgärder kommer därmed att gälla även på arbetsplatsen.

För elever som genomgår gymnasial lärlingsutbildning saknar företrädare för arbetsplatsen möjlighet att på egen hand besluta om disciplinåtgärder. De är hänvisade till att ta kontakt med skolan för att skolan ska kunna ta ställning till om någon av de åtgärder som skollagen anvisar ska användas.

Även om en företrädare för arbetsplatsen inte kan besluta om några disciplinåtgärder kan denne neka att ta emot eleven i fortsättningen. Förutsättningarna för att arbetsplatsen ska ha rätt att återkalla en utbildningsplats är inte angivna i skollagen utan är, som framgått ovan, en av de frågor som parterna ska reglera i utbildningskontraktet.

5.2.4 Lärare och handledare

Regeringens förslag: Av utbildningskontraktet ska framgå vilken lärare på skolenheten och vilken handledare på arbetsplatsen som ska vara kontaktpersoner för den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen.

Promemorians förslag: Frågan behandlades inte i promemorian.

Utredarens förslag: Överensstämmer huvudsakligen med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Statens skolverk* föreslår att en obligatorisk handledarutbildning införs på arbetsplatserna. Vidare anser Skolverket att det av kontraktet ska framgå vem på skolan och arbetsplatsen som ansvarar för samordning mellan dem. *Statens skolinspektion* framhåller att kontraktet bör klargöra att skolan har ett ansvar för att genom regelbundna arbetsplatsbesök göra en systematisk uppföljning av elevens kunskapsutveckling i förhållande till målen i ämnesplanen. Kontraktet bör också precisera handledarens roll. *Frisörföretagarna* anser att det av utbildningskontraktet även ska framgå vilken ersättning företaget får för sin handledar- och utbildningsinsats.

Skälen för regeringens förslag: Ett nära samarbete mellan skola och arbetsplats är enligt regeringens mening en förutsättning för att en elev genom arbetsplatsförlagt lärande ska nå målen för utbildningen och kunna få en yrkesexamen. Yrkesläraren på skolan och handledaren på arbetsplatsen är två nyckelpersoner och regeringen anser i likhet med utredaren att det av utbildningskontraktet ska framgå vilka dessa är. Tydligt utpekade personer ökar även möjligheterna att samverka mellan utbildningsanordnare och arbetsgivare verkligen kommer till stånd.

I Statens skolinspektionens kvalitetsgranskning av kvaliteten i den arbetsplatsförlagda delen av yrkesutbildningen framgår att det hos de granskade skolorna finns stora brister när det gäller just samverkan mellan skolan och arbetsplatsen (rapport 2011:2). Regeringen anser, i likhet med Skolinspektionen, att det är angeläget att elevens yrkeslärare gör regelbundna besök på arbetsplatsen. Sådana besök kan både ha till syfte att följa upp lärlingens kunskapsutveckling och att i samarbete med handledaren stämma av att lärlingens arbetsuppgifter i bredd, djup och innehåll svarar mot de mål som finns uppställda för utbildningen. Erfarenheter från lärlingsförsöket visar att kontakten mellan handledare, lärare och lärling har stor betydelse för arbetsplatsens upplevelse av lärlingsutbildningen.

Regeringen lämnar dock inget förslag om att reglera denna typ av arbetsplatsbesök, något som Skolinspektionen har uttryckt ett behov av. Regeringen anser att ytterligare erfarenheter av gymnasial lärlingsutbildning krävs innan det går att avgöra på vilket sätt samverkan mellan skola och arbetsplats bäst kan stärkas. Handledarnas kompetens är avgörande för kvaliteten i den gymnasiala lärlingsutbildningen. Kompetens handlar dels om djup och bredd i yrkeskunskaperna, dels om kunskap om lärlingsutbildningens förutsättningar, t.ex. de mål och kunskapskrav som finns för den gymnasiala lärlingsutbildningen. Statens skolverk har föreslagit att handledarutbildning ska vara obligatorisk. Detta har även den Nationella lärlingskommittén föreslagit. Regeringen gör samma bedömning när det gäller betydelsen av kompetenta handledare. Skolhuvudmannen har ett stort ansvar när det gäller att tillse att handledarna har den kunskap och erfarenhet som krävs för uppdraget. Det innebär att skolhuvudmännen bör ge handledare information, stöd och utbildning kring lärlingsutbildningens innehåll, mål, ramar och ansvarsfördelningen mellan skola och arbetsplats.

Den Nationella lärlingskommittén har i sin uppföljning av försöksverksamheten visat att handledarnas deltagande i de utbildningar som ges är begränsat. Så få som 20 procent av handledarna uppges ha fullföljt en handledarutbildning. Betydligt fler har dock till viss del genomgått en

handledarutbildning. Vissa arbetslivsföreträdare har till kommittén uppgett att handledarna inte kan vara borta från arbetet så länge att de hinner genomgå en handledarutbildning. Det skulle bli för kostsamt. En obligatorisk handledarutbildning riskerar enligt regeringens mening att minska arbetsgivarnas intresse för att ta emot lärlingar. Det är också osäkert om en obligatorisk handledarutbildning skulle ge önskad effekt och därför lämnas inte något sådant förslag. Frågan om handledarnas kompetens är central för utbildningens kvalitet och regeringen avser att följa utvecklingen noga.

Det är enligt regeringens mening inget som hindrar att parterna reglerar frågan om ersättning till den som tillhandahåller lärlingsplatsen, så som *Frisörföretagarna* har föreslagit. Det behövs dock inte någon reglering av detta.

5.3 Arbetstider

Regeringens bedömning: Bestämmelsen i 3 kap. 3 § gymnasieförordningen (2010:2039) om att arbetsplatsens arbetstider ska följas vid arbetsplatsförlagt lärande, om inte rektorn bestämmer annat, bör förtydligas på så sätt att det framgår att de föreskrifter som finns om arbetstider för minderåriga även ska gälla elever.

Promemorians förslag: Överensstämmer huvudsakligen med regeringens bedömning.

Utredarens bedömning: Den som är minderårig och genomgår gymnasial lärlingsutbildning på arbetsplats ska omfattas av arbetstidsreglerna för anställd.

Remissinstanserna: Flera av remissinstanserna delar utredarens uppfattning om att minderåriga som genomgår en gymnasial lärlingsutbildning på en arbetsplats ska omfattas av arbetstidsreglerna som gäller för anställda. Det gäller t.ex. *Industriarbetsgivarnas kompetensråd (Gruvindstrins yrkesnämnd, Stål- och metallindustrins yrkesnämnd, Svetsmekaniska industrins yrkesnämnd och Yrkesnämnden för industri- och kemigruppen)*, *IF-Metall* och *Trä- och stoppmöbelindustrins yrkesnämnd*. *Svenskt Näringsliv* och *Transportgruppen* konstaterar att varken arbetstidslagen eller arbetstidsreglerna i minderårigföreskrifterna gäller för en gymnasieelev som genomför arbetsplatsförlagd utbildning. *Svenskt Näringsliv* och *Transportgruppen* anser att gymnasieförordningens bestämmelser om arbetstid bör gälla. Även *Statens skolverk* anser att gymnasieförordningens bestämmelser om arbetsplatsens arbetstider ska tillämpas, om inte rektor beslutar annat, ska gälla. Skolverket poängterar rektorns möjlighet att besluta om andra arbetstider för elever som har rätt att läsa utökad program.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt 3 kap. 3 § andra stycket gymnasieförordningen (2010:2039) ska arbetsplatsens arbetstider tillämpas när skolarbetet förläggs till en arbetsplats utanför skolan, om inte rektor beslutar något annat.

För anställda på en arbetsplats reglerar arbetstidslagen (1983:673) arbetstider på arbetsplatsen. För minderåriga som är anställda finns där-

utöver särskilda regler i Arbetsmiljöverkets föreskrifter om minderåriga (AFS 1996:1). De senare bestämmelserna är tvingande och kan inte frångås genom kollektivavtal. Föreskrifterna är föranledda av bl.a. rådets direktiv 94/33/EG av den 22 juni 1994 om skydd av minderåriga i arbetslivet. Arbetsmiljöverket ser för närvarande över föreskrifterna om minderåriga.

Reglerna om arbetstid i föreskrifterna om minderåriga gäller alltså inte för en gymnasieelev som genomför arbetsplatsförlagd utbildning inom ramen för gymnasial lärlingsutbildning. I den nya gymnasieskolan kommer elever i allt större utsträckning att genomföra en del av sin utbildning på arbetsplatser. Det är därför rimligt att de föreskrifter som finns för att skydda minderåriga även ska gälla elever som genomför utbildning på en arbetsplats. Regeringen kommer därför att ändra gymnasieförordningens bestämmelse på detta sätt.

Flera remissinstanser har påpekat att det kan finnas behov för elever i lärlingsutbildning att delta i undervisning i skolan eller i andra av gymnasieskolans verksamheter, t.ex. nationella prov. För att möjliggöra detta kan rektor bestämma att eleven ska ha andra arbetstider än de som annars gäller på arbetsplatsen.

6 Elevens säkerhet

6.1 Ansvar för lärlingens arbetsmiljö

Regeringens bedömning: Statens skolverk och Arbetsmiljöverket bör få i uppdrag att gemensamt utarbeta informationsmaterial om arbetsgivarnas arbetsmiljöansvar för elever som genomgår gymnasial lärlingsutbildning.

Promemorians förslag: Inga förslag lämnas i denna del.

Utredarens förslag: Utredaren lämnar inget förslag i denna del.

Remissinstanserna: Remissinstanserna är över lag eniga med utredaren om att arbetsgivaren har ansvar för elevernas arbetsmiljö under den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen. Vissa uttrycker dock att ansvarsfrågan i praktiken kan framstå som något oklar, däribland *Statens skolverk*. *Tjänstemännens centralorganisation* och *Läraryrket* pekar på att eftersom skolan har ett arbetsmiljöansvar vid placeringen av eleven kan det bli svårt att bedöma om en verksamhet drivs i enlighet med arbetsmiljölagstiftningen. *Arbetsmiljöverket* uppmärksammar att det handlar om ett delat eller parallellt ansvar där arbetsgivaren har ett arbetsmiljöansvar i de frågor som rör arbetsplatsen medan skolan har kvar det mer långsiktiga ansvaret som t.ex. rehabiliteringsansvaret. *Sveriges Kommuner och Landsting* anser att skolans kontroll av arbetsplatsen för att säkerställa lärlingens arbetsmiljö skulle kunna ske i dialogen mellan skolan, eleven och arbetsplatsen och hanteras i det kontrakt som skrivs. *Sveriges Skolledarförbund* anser att det bör klargöras att huvudmannens arbetsmiljöansvar sträcker sig fram till beslutet att placera en elev vid en viss arbetsplats. Därefter övergår arbetsmiljöansvaret till arbetsplatsen.

Skälen för regeringens bedömning: När det gäller arbetsmiljön i skolan finns i 5 kap. 4 § skollagen (2010:800) en direkt hänvisning till arbetsmiljölagens bestämmelser om kraven på en god arbetsmiljö. I samma kapitel finns också särskilda bestämmelser, som syftar till att skapa trygghet och studiero för alla elever. Vidare finns i 6 kap. skollagen bestämmelser om åtgärder mot kränkande behandling.

Sedan 1990 omfattar arbetsmiljölagens bestämmelser även elever i grundskolan, gymnasieskolan m.fl. skolformer (1 kap. 3 §). Ansvar för arbetsmiljön vilar på den som driver den verksamhet i vilket arbetet utförs. I skolan vilar ansvaret på rektor och lärare, men betydelsen av att annan personal och särskilt eleverna och deras vårdnadshavare är involverade framhålls särskilt (prop. 2009/10:165 s. 320). I anslutning till detta ger den nya skollagen rektor och lärare ökade befogenheter att vidta disciplinära åtgärder i situationer där förebyggande åtgärder har visat sig vara otillräckliga.

Arbetsmiljölagen omfattar enligt 1 kap. 3 § även elever som fullgör praktik och som utredaren har redovisat har huvudmannen ansvar för att skaffa och fördela arbetsplatser åt eleverna. Denna roll för också med sig ett ansvar för skolan som utbildningsmyndighet att välja lämpliga praktikmiljöer (prop. 1976/77:149 s. 200, SOU 1976:1 s. 287). Däremot är det företrädaren för arbetsplatsen som har ansvaret för eleverna när de vistas på arbetsplatsen, på samma sätt som arbetsgivaren svarar för de som är anställda. Detta framstår som en rimlig ordning med hänsyn till vem som har möjlighet att bedöma och påverka förhållandena på arbetsplatsen. Att huvudmannen skulle ansvara för detta under det arbetsplatsförlagda lärandet skulle vara högst olämpligt eftersom rektorn saknar faktisk möjlighet att kunna ta det ansvaret. Mot bakgrund av att flera remissinstanser uppfattar frågan om ansvar för arbetsmiljön som oklar gör regeringen bedömningen att det är angeläget att ett informationsmaterial utformas som beskriver rättsläget. Något ytterligare behov av reglering bedöms inte finnas.

6.2 Riskfyllda arbetsuppgifter

Regeringens bedömning: Statens skolverk och Arbetsmiljöverket bör få i uppdrag att gemensamt utarbeta informationsmaterial om vad som krävs för att elever som genomgår gymnasial lärlingsutbildning ska få utföra riskfyllda uppgifter.

Promemorians förslag: Inga förslag lämnas i denna del.

Utredarens förslag: I betänkandet konstaterar utredaren att det under vissa omständigheter är möjligt för minderåriga personer att genomföra riskfyllda arbetsuppgifter, om dessa ingår i en yrkesutbildning.

Remissinstanserna: *Statens skolverk* och *Göteborgs kommun* tillstyrker att elever i gymnasial lärlingsutbildning som fullgjort och godkänts i de moment i kursplanen som innefattar riskfyllda arbetsuppgifter under den fortsatta utbildningstiden ska ha möjlighet att utföra dessa arbetsuppgifter. Även *Industriarbetsgivarnas kompetensråd (Gruvindustrins yrkesnämnd, Stål- och metallindustrins yrkesnämnd, Svets-*

mekaniska industrins yrkesnämnd och *Yrkesnämnden för industri- och kemigruppen*) har samma uppfattning som utredaren om att den som är minderårig och genomgår gymnasial lärlingsutbildning på en arbetsplats ska ha möjlighet att utföra vissa riskfyllda arbetsuppgifter om dessa ingår i yrkesutbildningen. *Arbetsmiljöverket* påtalar att en minderårig inte kan utföra riskfyllda uppgifter på loven då detta inte är en del av yrkesutbildningen och heller inte nödvändigt för yrkesutbildningen.

Skälen för regeringens bedömning: Huvudregeln i minderårigföreskrifterna (AFS 1996:1) innebär att en minderårig som genomgår utbildning inte får anlitas till eller utföra riskfyllda arbetsuppgifter. Enligt en bestämmelse i minderårigföreskriften finns dock möjlighet för den som fullgjort sin skolplikt och fyller minst 16 år under kalenderåret att utföra vissa riskfyllda arbetsuppgifter om arbetsuppgifterna ingår i en yrkesutbildning och utförs under direkt ledning av särskilt utsedd instruktör, alternativt att den minderårige har fullgjort yrkesutbildning för de aktuella arbetsuppgifterna. I båda fallen måste innehållet i utbildningen vara reglerat i kursplanen (numera ämnesplanen).

En elev som genomgår gymnasial lärlingsutbildning kan med andra ord utföra riskfyllda arbetsuppgifter, om han eller hon har fullgjort och godkänts i de delar av ämnesplanen för yrkesutbildningen som innefattar de riskfyllda arbetsuppgifterna, eller om han eller hon är under direkt ledning av en utsedd instruktör. Om eleven arbetar under semestrar och lov ingår arbetsuppgifterna normalt inte längre i yrkesutbildning. I dessa fall tillämpas följaktligen huvudregeln om att minderåriga inte får anlitas till eller utföra riskfyllda arbetsuppgifter.

Enligt regeringens mening är det angeläget att även frågan om riskfyllda arbetsuppgifter behandlas i samband med att informationsmaterial utformas om ansvaret för lärlingarnas arbetsmiljö.

7 Lärlingsanställning

Regeringens bedömning: Det bör vara möjligt att förena en anställning med gymnasial lärlingsutbildning. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag om lärlingsanställning.

Promemorians förslag: Inga förslag lämnas i denna del.

Utredarens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: När det gäller utredarens förslag om möjligheten att förena anställning med en gymnasial lärlingsutbildning är remissbilderna splittrad. De flesta kommuner som yttrat sig är positiva, t.ex. *Göteborgs*, *Karlstads*, *Katrineholms* och *Linköpings kommuner*. Det finns även kommuner som avstyrker förslaget, t.ex. *Borlänge kommun*. Av de yrkesnämnder som yttrat sig är en majoritet emot förslaget om lärlingsanställning. Det gäller t.ex. *Byggnadsindustrins Yrkesnämnd*, *Elbranschens Centrala Yrkesnämnd*, *Gruvindustrins yrkesnämnd* och *Plåt- och Ventilationsbranschens yrkesnämnd*. Två yrkesnämnder är dock positiva till förslaget om lärlingsanställning, nämligen *Grafiska*

Yrkesnämnden och Hästnäringens yrkesnämnd. Lärarorganisationerna ser olika på förslaget; *Läraryrkesförbundet* ser både för- och nackdelar medan *Lärarnas riksförbund* är negativa till förslaget. *Landsorganisationen i Sverige* avstyrker förslaget med motiveringen att det inte påvisats något behov eller något tungt vägande skäl för att införa lärlingsanställning. *Svenskt Näringsliv* ser inte heller något stort behov av en särskild anställningsform, men menar att om anställning ska vara möjlig så är syftet med anställningen så starkt kopplat till en utbildning att det finns anledning att den omfattas av särskilda bestämmelser. *Svenskt Näringsliv* anser vidare att utredarens förslag är väl avvägt.

De myndigheter som yttrat sig i frågan är huvudsakligen för förslaget. Det gäller t.ex. *Statens skolverk*, *Specialpedagogiska skolmyndigheten*, *Myndigheten för yrkeshögskolan*, *Ungdomsstyrelsen* samt *Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering*. *Arbetsdomstolen* har inget att invända mot en särskild anställningsform för lärlingar, men anser att förslaget delvis är motsägelsefullt då vissa lärlingar ska betraktas som anställda medan andra inte ska vara anställda, trots att förutsättningarna är desamma.

Skälen för regeringens bedömning: I andra länder är lärlingar, även under grundutbildning, normalt anställda på lärlingsföretaget. I t.ex. Tyskland, Österrike och Schweiz dominerar inom yrkesutbildningen den så kallade duala lärlingsutbildningen där en yrkesutbildning bedrivs växelvis i yrkesskola och på arbetsplats. Dessa lärlingssystem kännetecknas av ett mycket långtgående partsansvar för hela systemet. De bygger dels på en stark statlig lagstiftning i förhållande till parterna, dels på att eleverna är anställda i de företag där utbildningen bedrivs.

På närmare håll bedrivs även i våra nordiska grannländer Danmark och Norge yrkesutbildning på gymnasial nivå huvudsakligen i form av lärlingsutbildning. I Danmark omfattar den 3,5–4 år och ungefär en tredjedel av utbildningen är skolförlagd och resterande två tredjedelar är arbetsplatsförlagda. I Norge inleds yrkesutbildningen med två års skolförläggning varefter följer en tvåårig, i huvudsak arbetsplatsförlagd, lärlingsperiod. Gemensamt även för dessa länder är att eleverna under lärlingstiden är anställda och har lön på lärlingsnivå. I bägge fallen bygger lärlingsutbildningen också på ett långtgående och reglerat samarbete mellan utbildningsmyndigheter, skolor och arbetsmarknadens parter. Systemen bygger även på kollektivavtal om lärlingsutbildning mellan parterna och att dessa tar ett långtgående ansvar för lärlingsutbildningen.

Förordningen om försöksverksamhet med gymnasial lärlingsutbildning (2007:1349) gör det möjligt att förena den gymnasiala lärlingsutbildningen med en anställning. Även om båda alternativen, elevstatus eller anställd, står öppna inom försöket visar Nationella lärlingskommitténs kontakter med huvudmän och skolor att det är mycket ovanligt att ett anställningsförhållande råder för gymnasiala lärlingar. Däremot förekommer det ofta att eleven, utöver sin lärlingstid under ferier och lov, är tillfälligt anställd på arbetsplatsen.

Anledningen till att så få gymnasielärlingar är anställda under utbildningen kan troligen sökas i den tradition av skolförlagd yrkesutbildning som utvecklades i Sverige under 1900-talet. Svenska arbetsgivare är vana vid att arbetskraften får sin grundutbildning inom gymnasieskolan och att

arbetsgivarna endast ger sina anställda den färdigutbildning som eventuellt krävs inom respektive yrkesområde och bransch. Nationella lärlingskommitténs uppföljning av lärlingsförsöket visar att ca hälften av de tillfrågade företagen var öppna för att anställa lärlingen under utbildningstiden (SOU 2010:75). Dessa företag pekar på att anställning skulle kunna vara en viktig sporre för lärlingen och bidra till ökat engagemang och motivation. Företagen menar dock att detta kan vara aktuellt först i slutet av utbildningen när lärlingen har lärt sig en hel del. I princip alla tillfrågade företag anser sig vilja anställa lärlingen efter avslutad utbildning, vilket också är ett av huvudskälen till att man tagit emot en lärling.

En annan anledning till att inte fler lärlingar anställts under utbildningstiden kan vara den osäkerhet som råder om vilka regler som gäller vid anställning under utbildningstiden. Redan i gymnasieutredningens betänkande Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola (SOU 2008:27) pekade den särskilda utredaren på att ett antal juridiska frågor måste få en tillfredsställande lösning vid kombinationen av anställning och utbildning. Utredaren avsåg bl.a. de gränsdragningsproblem som kan uppstå om vem som ansvarar för lärlingen i olika avseenden.

Remissinstansernas synpunkter på betänkandet Lärling – en bro mellan skola och arbetsliv (SOU 2010:19) bekräftar behovet av att förtydliga förutsättningarna för de elever som vid arbetsplatsförlagt lärande inte ska betraktas som anställda. När det gäller förslagen om gymnasial lärlingsanställning är remissbilden mer splittrad. En majoritet framför argument mot förslaget, t.ex. att något behov inte har dokumenterats i betänkandet. Det finns dock ett stort antal remissinstanser som ser positivt på att göra det möjligt för elever att vara anställda samtidigt som de genomför en gymnasial lärlingsutbildning.

Som ovan redovisats har den Nationella lärlingskommittén i sitt andra delbetänkande (SOU 2010:75) presenterat resultatet av en undersökning riktad till de arbetsplatser som tagit emot lärlingar. Hälften av arbetsgivarna är intresserade av att under utbildningstiden anställa lärlingar, framför allt i slutet av utbildningen. Regeringen bedömer att resultatet bekräftar att många arbetsgivare är intresserade av att anställa lärlingar, redan under utbildningstiden. Förslaget om lärlingsanställning kräver dock ytterligare beredning. Regeringen avser att återkomma med förslag om lärlingsanställning när detta har skett. Utredaren har också lämnat förslag om att eleven som huvudregel ska anses som elev vid arbetsplatsförlagt lärande. Det förslaget hänger nära samman med frågan om anställning. Regeringen avser därför att återkomma även i den frågan.

8 Genomförande

Riksdagen har redan fattat beslut om att lärlingsutbildning ska införas som en alternativ utbildningsväg till en yrkesexamen (prop. 2008/09:199, bet. 2009/10:UbU03, rskr. 2009/10:8). I och med riksdagens beslut lades ramarna fast för den nya lärlingsutbildningen och där aviserades även fortsatt utredning av vissa frågor rörande utbildningen. I denna proposition lämnas förslag om reglering av det utbildningskontrakt som ska finnas för varje lärling. Statens skolverk bör få ett bemyndigande att

utarbete föreskrifter om utbildningskontraktets utformning. För att underlätta för huvudmännen inför läsårstarten 2011 då bestämmelserna om den gymnasiala lärlingsutbildningen ska börja tillämpas avser regeringen att, i avvaktan på riksdagens beslut, ge Skolverket i uppdrag att inleda arbetet med att utforma förslag till utbildningskontrakt.

Sedan 2008 pågår en försöksverksamhet med gymnasial lärlingsutbildning. Den har enligt regeringens mening i flera avseenden varit mycket framgångsrik. Intresset från elever, huvudmän och arbetsplatser har varit stort.

Behov av att säkerställa och utveckla kvaliteten i arbetsplatsförlagt lärande och lärlingsutbildning har uppmärksammats i flera olika sammanhang, bl.a. av den Nationella lärlingskommittén som har i uppdrag att följa försöksverksamheten med lärlingsutbildning, av Statens skolinspektion i en kvalitetsgranskning om arbetsplatsförlagd utbildning vid ett urval av skolor (rapport 2011:2) och av ett flertal remissinstanser. Regeringen har gett Skolinspektionen och Skolverket i uppdrag att inom sina respektive områden arbeta aktivt med kvaliteten inom det arbetsplatsförlagda lärandet. Skolinspektionen har i regleringsbrevet för 2011 getts i uppdrag att redovisa hur myndigheten inom ramen för sitt tillsyns- och kvalitetsgranskningsuppdrag granskar yrkesutbildningen i gymnasieskolan med avseende på såväl skolförlagt som arbetsplatsförlagt lärande.

Skolverket har regeringens uppdrag att analysera kvaliteten i det arbetsplatsförlagda lärandet och att föreslå insatser i syfte att stödja utvecklingen av gymnasial lärlingsutbildning av hög kvalitet. De nationella programråden vid Skolverket kommer, enligt regeringens bedömning, att ha en viktig funktion för att fortlöpande ge Skolverket råd när det gäller vilka insatser som krävs för att säkerställa god kvalitet i det arbetsplatsförlagda lärandet. Regeringen anser att det behövs fortsatta insatser på nationell nivå för att följa och stödja utvecklingen och har för avsikt att återkomma i denna fråga.

Som framgår i avsnitt 6.1 och 6.2 i denna proposition avser regeringen vidare att uppdraga åt Arbetsmiljöverket och Skolverket att gemensamt utarbeta informationsmaterial om arbetsgivarnas arbetsmiljöansvar för elever i gymnasial lärlingsutbildning och om lärlingars utförande av riskfyllda arbetsuppgifter.

9 Ekonomiska konsekvenser

Riksdagen har redan beslutat om införande av gymnasial lärlingsutbildning (prop. 2008/09:199, bet. 2009/10:UbU3, rskr. 2009/10:8). Den ekonomiska konsekvensbeskrivningen begränsas därför till det förslag som regeringen lämnar i denna proposition, dvs. att ett utbildningskontrakt ska upprättas för varje elev som genomgår gymnasial lärlingsutbildning. I de fall en elev behöver vara på flera olika arbetsplatser, ska ett utbildningskontrakt per arbetsplats upprättas.

Kontraktet är att betrakta som en normal dokumentation av de överenskommelser som alltid bör komma till stånd mellan skola och arbetsplats när en elev placeras där för genomförande av en del av sin utbild-

ning. Kostnaden för själva upprättandet av utbildningskontraktet är låg och ingår som en normal del av den totala utbildningskostnaden för den gymnasiala lärlingsutbildningen. Vidare gäller att erbjudande av gymnasial lärlingsutbildning är frivilligt för skolhuvudmännen. Förslagen i denna proposition innebär inga nya kostnader för staten utöver de stimulansbidrag som aviserats i budgetpropositionen för 2011.

Prop. 2010/11:104

10 Ikraftträdande

Regeringens förslag: Bestämmelserna om ändring i skollagen (2010:800) ska träda i kraft den 1 juli 2011.

Promemorians förslag: Förslag om ikraftträdande lämnas inte i promemorian.

Utredarens förslag: Utredaren lämnar inget förslag om ikraftträdande.

Remissinstanserna: Inga remissinstanser har yttrat sig i denna del.

Skälen för regeringens förslag: Bestämmelserna om utbildningskontrakt är en viktig del i regelverket om den gymnasiala lärlingsutbildningen. Bestämmelserna om den gymnasiala lärlingsutbildningen börjar tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 1 juli 2011. Lagändringen föreslås mot denna bakgrund träda i kraft den 1 juli 2011.

11 Författningskommentar

11.1 Förslaget till lag om ändring i skollagen (2010:800)

16 kap.

11 §

Ändringen är endast redaktionell och består i att det nuvarande tredje stycket har tagits bort och i stället placerats i en egen paragraf, 16 kap. 11 b §, med en ny lydelse. Ändringen görs eftersom bemyndigandet utvidgas till att omfatta utbildningskontrakt och då lämpligen placeras efter både 16 kap. 11 och 11 a §§.

11 a §

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om det utbildningskontrakt som ska tecknas inför det arbetsplatsförlagda lärandet för den elev som genomgår gymnasial lärlingsutbildning. Eftersom avtalet bl. a. är avsett att reglera fördelningen av ett eventuellt framtida ansvar för den skada som eleven kan orsaka ska det enligt *första stycket* undertecknas av företrädare för skolhuvudmannen och inte en person som enbart representerar skolenheten. Av första stycket framgår också att det är skolhuvudmannens ansvar att avtal upprättas. Det har betydelse bl.a. för Statens skolinspektions tillsyn av utbildningen. Vem som ska företräda

arbetsplatsen avgörs av i vilken form den verksamheten bedrivs. Det kan vara en kommunal verksamhet, ett aktiebolag eller en enskild näringsidkare. Av bestämmelsens första stycke framgår vidare att det kan tecknas flera utbildningskontrakt för varje elev. Det blir aktuellt om eleven genomför den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen hos flera arbetsgivare, t.ex. om en viss del av utbildningen inte kan erbjudas hos en viss arbetsgivare.

När det gäller bestämmelsens *andra stycke* följer redan av föräldrabalken att även vårdnadshavaren ska underteckna utbildningskontraktet om eleven är under 18 år och inte har ingått äktenskap. I skolförfattningarna anges dock regelmässigt de fall vårdnadshavaren ska medverka i kontakten med skolan. Det är därför lämpligt att det följer av bestämmelsen även i detta fall.

I bestämmelsens *tredje stycke* behandlas vad avtalet ska innehålla. Enligt *första punkten* ska det i kontraktet anges vilka delar av utbildningen som ska genomföras på arbetsplatsen och omfattningen av de delar av utbildningen som ska genomföras på arbetsplatsen. Med omfattningen kan avses t.ex. antal gymnasiepoäng eller hur stor del av en kurs som ska genomföras på arbetsplatsen. Av *tredje punkten* framgår att avtalstiden ska regleras i kontraktet. Avtalstiden motsvaras av elevens utbildningstid på den aktuella arbetsplatsen. Grunderna för att avtalet och därmed utbildningsplatsen på en viss arbetsplats ska kunna upphöra i förtid ska också regleras i kontraktet.

Paragrafens innehåll behandlas närmare i avsnitt 5.2.

11 b §

Paragrafen är ny och innehåller ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter. Bemyndigandet var tidigare placerat i 16 kap. 11 §. Bestämmelsen har utökats till att utöver gymnasial lärlingsutbildning omfatta utbildningskontrakt. Det ska påpekas att bemyndigandet inte kan användas för att meddela föreskrifter av civilrättslig innebörd, dvs. föreskrifter om vad som ska gälla mellan avtalsparterna, eftersom sådana ska meddelas genom lag.

Paragrafens innehåll behandlas också i avsnitt 5.2.

Kort om bakgrunden

Från och med hösten 2011 kommer det vara möjligt att inom ramen för yrkesprogrammen gå gymnasial lärlingsutbildning. Denna utbildning är ett alternativ till de i huvudsak skolförlagda yrkesprogrammen. Antagningskraven och examensmålen är desamma för båda alternativen. I en gymnasial lärlingsutbildning är utbildningen i huvudsak förlagd till en eller flera arbetsplatser. Lärlingsutbildning har traditionellt varit ett framgångsrikt sätt att bygga broar från skola till arbetsliv. Dessa broar har inte sett likadana ut i alla yrken. Yrken kräver olika lång utbildning och olika kombinationer av teori, yrkesteorier och färdighetsträning. Kvalitetssäkringen av utbildningen måste anpassas till branschens förutsättningar. Länder och branscher med levande lärlingstraditioner har visat att denna underlättar ungas etablering på arbetsmarknaden.

Den gymnasiala lärlingsutbildningen kan bli ett viktigt komplement till den skolförlagda gymnasiala yrkesutbildningen. I små yrken och på mindre orter är gymnasial lärlingsutbildning ett kostnadseffektivt sätt att skapa ett brett utbildningsutbud som svarar mot arbetslivets behov av yrkesutbildad arbetskraft. Gymnasial lärlingsutbildning kan också vara ett bra alternativ för de elever som av olika skäl vill ha en annan typ av utbildning än den skolförlagda.

Bedömningar och förslag

Programspecifika riktlinjer för lärlingsutbildningen

I svensk utbildningspolitik har det funnits en ambition att få yrkesutbildningarna att passa i en övergripande mall. Innan yrkesutbildningen blev en del av gymnasieskolan varierade längden på yrkesutbildningar från några veckor till flera år. Efter reformen blev utbildningarna tvååriga, för att sedan förlängas till tre år. Om det ska vara möjligt att bygga upp väl fungerande lärlingsutbildningar inom ramen för gymnasieskolan måste det finnas en respekt för olikheterna mellan olika yrkesområden. Gymnasieskolan måste i ett nära samarbete med branscherna utforma lärlingsutbildningar som är anpassade efter branschens behov och förutsättningar. Utredaren föreslår att detta kan göras genom att låta Statens skolverk tillsammans med de nationella programråden ta fram programspecifika riktlinjer för lärlingsutbildningen. Dessa riktlinjer kan antingen framgå av Statens skolverks föreskrifter eller deras allmänna råd.

Ett system för kvalitetssäkring av den gymnasiala lärlingsutbildningen behöver byggas upp. Den skolförlagda utbildningen och lärlingsutbildningen har samma examensmål. Utredaren föreslår att Statens skolverk och de nationella programråden ska ta fram modeller för kvalitetssäkring av lärlingsutbildningen. De nationella och regionala programråden ska få ett ansvar för att följa upp kvaliteten i lärlingsutbildningen.

Är gymnasieelev som deltar i arbetsplatsförlagd utbildning i själva verket arbetstagare?

Utredarens uppdrag innefattar att utreda rättsläget för en elev som deltar i utbildning som förlagts till arbetsplats. Vid införandet av minst 15 veckors APU var regeringens avsikt att även den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen skulle utgöra utbildning och att eleven skulle ha ren elevstatus. Avsikten var att något anställningsförhållande inte skulle råda under APU. Något sådant ställningstagande infördes dock inte i någon författning.

Arbetsmarknadens parter har agerat som att elevstatus ska gälla under APU och tvister avseende arbetstagarbegreppet har varit sällsynta. För att avgöra om en elev är arbetstagare sker en prövning av samtliga omständigheter på arbetsplatsen och vid utförandet av arbetsuppgifter. Av Arbetsdomstolens praxis framgår att stor vikt lagts vid om eleven utfört arbete på samma sätt som andra arbetstagare. Domstolen har därvid beaktat om eleven utfört arbete under samma arbetstider som övriga, om denne fått arbetskläder och om arbetet utförts i företagets lokaler och med företagets arbetsverktyg. När yrkesutbildning nu i huvudsak förläggs till arbetsplats kommer en elev att utföra uppgifter i betydligt större omfattning än under APU. Uppgifterna kommer i stor utsträckning likna det arbete som den som är arbetstagare utför. Detta innebär att eleven sannolikt betraktas som arbetstagare ur ett arbetsrättsligt perspektiv. Även om skolan är huvudman för utbildningen på arbetsplatsen kommer inte skolan kunna utöva tillsyn och kontroll över elevens vardagliga sysslor.

En anställning kan ingås utan att ett uttryckligt avtal ingås. Genom att utföra arbete som liknar övriga arbetstagares kan eleven anses ha ingått anställningsavtal. Med en anställning följer rättigheter och skyldigheter. Förhållandena på svensk arbetsmarknad regleras av såväl lagar som omfattande kollektivavtalsreglering. Fast praxis innebär att kollektivavtal tillämpas på samtliga arbetstagare på arbetsplatsen. Om parterna inte kommit överens om anställningsform är huvudprincipen enligt anställningsskyddslagen att anställningen ska anses vara en tillsvidareanställning. En elev som är placerad på en arbetsplats inom ramen för utbildning skulle dock kunna anses inneha en tidsbegränsad anställning och i så fall en allmän visstidsanställning. Bestämmelserna i anställningsskyddslagen om tidsbegränsade anställningar är semidispositiva och kan ersättas eller kompletteras av kollektivavtal. Kollektivavtalen kan inne-

hålla regler som innebär att en elev som anses vara arbetstagare omfattas av någon anställningsform i gällande kollektivavtal.

Utredarens bedömning är att gymnasielärlingar under genomförande av den arbetsplatsförlagda utbildningen sannolikt anses som arbetstagare. Även vid kortare placering på arbetsplats kan den som utför arbete anses vara arbetstagare. Utredaren menar att det är angeläget att tydliggöra att lärlingsutbildningen genomförs av en elev och att skälet för att eleven är på arbetsplatsen är att det ingår i en utbildning. Utredaren föreslår därför att det i skollagen införs dels ett ställningstagande att den som genomgår gymnasieutbildning inte ska anses som arbetstagare när denne deltar i arbetsplatsförlagd utbildning, om inte särskilt anställningsavtal ingåtts, dels att elev i grundskolan som inom ramen för utbildningen tillbringar tid på en arbetsplats inte är att anse som arbetstagare.

Är befintliga kollektivavtal tillämpliga på gymnasiala lärlingar?

Utredarens uppdrag innefattar att utreda i vilken utsträckning och på vilket sätt relevanta kollektivavtal är anpassade till och tillämpliga på gymnasial lärlingsutbildning. Utredaren konstaterar att parterna på arbetsmarknaden valt att i stor utsträckning anpassa möjliga anställningsformer till förutsättningarna inom respektive avtalsområde. Såvitt utredaren kan bedöma är inte befintliga kollektivavtal uttryckligen anpassade till anställning inom ramen för gymnasial lärlingsutbildning. De kollektivavtal som reglerar yrkesutbildning avser i huvudsak yrkesutbildning efter genomförd gymnasieutbildning. Detta framgår av den kartläggning utredaren genomfört av nuvarande kollektivavtalsregleringar vad gäller lärlingsanställning.

Utredaren konstaterar att några kollektivavtal anpassats eller träffats för att reglera förhållandena för elev inom ramen för försöket med gymnasial lärlingsutbildning och att det även pågår sådana förhandlingar. Kollektivavtalen innehåller förmåner som, med enstaka undantag, gäller för samtliga arbetstagare på en arbetsplats som omfattas av kollektivavtal. Den som är anställd har rätt till skälig lön, om inget annat har avtalats. Lönesystemet för avtalslärlingar har, i så gott som alla branscher som har denna typ av avtal, en liknande uppbyggnad. Lönen ligger inledningsvis på en låg nivå, men stiger i takt med att utbildningen fortskrider. Utbildningsperioden avslutas med någon form av examen som innebär att lärlingen kommer upp i full lön. Befintliga kollektivavtal är i regel inte anpassade för att reglera lön för en anställd inom ramen för gymnasial lärlingsutbildning.

Förslag som gör kombinationen anställning och studier möjlig

Utredarens uppdrag var att utreda förutsättningarna för att inom gymnasial lärlingsutbildning kombinera anställning och studier och lämna de förslag som krävs för att göra kombinationen möjlig. Utredaren har i arbetet utgått från att elever från och med hösten 2011, inom ramen för den treåriga lärlingsutbildningen, kommer att tillbringa huvuddelen av utbildningstiden på en arbetsplats. Anställningsskyddslagen ger möj-

lighet att anställa en elev inom ramen för lärlingsutbildningen. Eleven kan anställas tills vidare eller med en allmän visstidsanställning. Det krävs inget särskilt skäl för att anställa någon med allmän visstidsanställning. En allmän visstidsanställning som pågår sammanlagt mer än två år under en femårsperiod övergår till en tillsvidareanställning. Om eleven är på en arbetsplats som omfattas av kollektivavtal varierar dock anställningsformerna inom respektive avtalsområde.

Utredarens förslag innebär inga förändringar i skolförfattningarna avseende rätten till gymnasial utbildning och frågor om mottagande, antagning och urval. Skolan ska även fortsättningsvis ha det slutgiltiga svaret för att erbjuda ungdomar utbildningsplatser.

För att en utbildning som i huvudsak är förlagd till en arbetsplats ska uppfylla de krav som framgår av skolförfattningarna måste samarbetet mellan skola och arbetsplats fungera. Utredaren har inte haft i uppdrag att utreda, analysera eller ge förslag på lösningar i detta avseende. Trots detta förutsätter utredarens förslag om anställning att förhållandet mellan skola och arbetsplats under den arbetsplatsförlagda utbildningen regleras i ett utbildningskontrakt.

Utbildningskontraktet träffas mellan skola, arbetsplats och elev. Innehållet i utbildningskontrakten kan komma att variera med hänsyn till aktuell yrkesutbildning och elevens individuella studieplan. Utredaren föreslår att regeringen uppdrar till Statens skolverk att tillsammans med de nationella programråden ta fram programspecifika riktlinjer för respektive yrke. Riktlinjerna ska bland annat redovisa förslag till hur utbildningskontrakt kan utformas. Av utbildningskontraktet ska i vart fall framgå vilka delar av lärlingsutbildningen som ska genomföras på arbetsplatsen, i vilken omfattning och vilka mål som ska uppnås. Vidare ska det framgå vilken representant från skolan och handledare på arbetsplatsen som ansvarar för den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen och hur deras arbete samordnas.

Ny tidsbegränsad anställning, gymnasial lärlingsanställning, i ny lag

I utredarens uppdrag ingick att lämna förslag till en lämplig anställningsform för elever inom gymnasial lärlingsutbildning. Utredaren föreslår en ny tidsbegränsad anställningsform, gymnasial lärlingsanställning. Anställning förutsätter att utbildning enligt ett utbildningskontrakt mellan skolan, arbetsplatsen och eleven pågår.

Skolan är fortsatt huvudman för utbildningen. Förslaget om kombination av studier och anställning leder inte till förslag till förändringar i denna del. Eleven och företaget har rätt att ingå anställningsavtal och med det följer de rättigheter och skyldigheter som följer av en anställning.

Som förutsättning för att anställningen ska vara tillåten gäller dock att utbildningen fortsätter, vilket innebär att arbetsgivarens arbetsledningsrätt är begränsad. Utredaren föreslår att den nya tidsbegränsade anställningen införs i en ny lag. Lagen utgör en speciallag och kompletterar anställningsskyddslagen.

Arbetstagare med gymnasial lärlingsanställning ska undantas anställningsskyddslagens tillämpning. Ett skäl för det är att tydliggöra att anställningen är speciell eftersom anställningen förutsätter en pågående utbildning. Av respekt för olikheterna inom olika yrkesområden föreslår utredaren att parterna ska kunna göra avvikelser genom kollektivavtal även från denna lag.

Ansvarsfrågor

Av utredarens direktiv framgår att det finns oklarheter när det gäller ansvarsfrågor och att utredaren ska utreda dessa frågor. På en arbetsplats kan elever i gymnasial lärlingsutbildning utföra uppgifter parallellt med en elev som kombinerar studierna med en anställning. Utredarens mål är att det regelverk som tillämpas när en elev genomför utbildning på arbetsplats inom ramen för den gymnasiala lärlingsutbildningen inte ska leda till olika behandling om eleven också är anställd. Det ska inte vara nödvändigt att bedöma om en arbetsuppgift utförs inom ramen för utbildningskontraktet eller anställningsavtalet.

Arbetsmiljö

Det direkta skyddsansvaret på en arbetsplats, för såväl elev som anställd, ligger på den som driver den verksamhet i vilket arbetet utförs. Skolan har ett arbetsmiljöansvar vid placeringen av en elev. Utredaren har kunnat urskilja viss skillnad i reglerna avseende minderårigas utförande av arbete. Utredarens förslag innebär att den som genomgår gymnasial lärlingsutbildning och som fullgjort och godkänts i de moment i kursplanen för yrkesutbildningen som innefattar riskfyllda arbetsuppgifter även under den fortsatta utbildningstiden ska ha möjlighet att utföra dessa arbetsuppgifter, oavsett om anställning ingåtts. Såvitt gäller arbetsregleringen för minderåriga föreslår utredaren att samma arbetstider ska gälla för elever som för anställda under den arbetsplatsförlagda lärlingsutbildningen och att det är regler avseende minderårig anställd som ska tillämpas.

Försäkringsskydd vid arbetsskada

Lagen om arbetsskadeförsäkring ger rätt till ersättning till följd av arbetsskada oavsett om en elev eller anställd drabbas av arbetsskada. Elever som fullgör arbetsplatsförlagd utbildning i gymnasieskolan är tillförsäkrade ett kompletterande skydd vid arbetsskada genom en förordningsreglering som ger ersättning i enlighet med kollektivavtalet om ersättning vid personskada som gäller för statligt anställda.

För att inte elevens försäkringsskydd ska försämrats om denne även ingår en anställning föreslår utredaren att författningen ska omfatta samtliga elever och ge ett kompletterande skydd även om eleven kombinerar utbildningen med anställning.

Enligt skadeståndslagen är en arbetsgivare skyldig att ersätta person- och sakskada som en hos honom anställd arbetstagare vållar genom fel eller försummelse i tjänsten, s.k. principalansvar. Enligt förarbetsuttalanden till skadeståndslagen omfattar principalansvaret även elev under arbetsplatsförlagd utbildning. Det finns en oro att ett skadeståndsrättsligt principalansvar för elev skulle försvåra möjligheten att hitta verksamheter som är beredda att ta emot elever för arbetsplatsförlagt lärande. För att undvika tvister om vem som bär ansvaret för elevs skadevållande är utredarens förslag att frågan om ansvar och försäkring obligatoriskt regleras mellan skolan och arbetsplatsen i samband med att övriga villkor för den arbetsplatsförlagda utbildningen regleras.

Likheter och skillnader mellan att vara elev och anställd

Utredaren skulle även klargöra rättsläget för gymnasiala lärlingar som inte är anställda samt elever som deltar i arbetsplatsförlagt lärande och lämna förslag till de författningsändringar som kan behövas. En följd av anställning är rätt till lön och andra förmåner. Utredarens slutsats är att inkomst från en gymnasial lärlingsanställning inte ska behandlas annorlunda än annan inkomst. Detta innebär att inkomsten kan få betydelse för försörjningsstöd och underhållsstöd. Bostadsbidrag och barnpension påverkas av att eleven får eller har rätt till studiehjälp. Enligt utredarens bedömning utgör lärlingsutbildning heltidsstudier även om en anställning löper parallellt. Rätten till studiehjälp påverkas därför inte av anställning. Därigenom påverkas inte heller rätten till bostadsbidrag och barnpension.

En anställd har rätt till ledighet, bland annat för föräldraledighet och för semester. Utredaren ger inte förslag som innebär inskränkningar i denna rätt. Enligt utredarens bedömning kommer endast ett fåtal anställda inom ramen för den gymnasiala lärlingsutbildningen komma i fråga för dessa ledigheter. Om en gymnasial lärlingsanställd vill vara föräldraledig kommer sannolikt förutsättningarna för upprätthållande av arbetsplatsförlagd utbildning falla och därmed även den tidsbegränsade anställningen. Eftersom anställning enligt huvudregeln endast är tillåten under läsåret och semester enligt huvudregeln ska förläggas till juni–augusti borde inte heller rätten till semesterledighet påverka förutsättningarna för utbildning. Eftersom utbildningen är det ursprungliga skälet till att eleven är på arbetsplatsen och ingår anställningsavtal finns skäl att skolan och arbetsplatsen i samband med att den arbetsplatsförlagda utbildningen inleds reflekterar över vilka krav skolan ska kunna ställa på arbetsplatsen för att eleven ska ha rätt till skolförlagd undervisning och ledighet i enlighet med skolförfattningarna.

De ekonomiska konsekvenser som utredarens förslag innebär är i huvudsak föranledda av att lärlingsutbildningen utförs på arbetsplats, inte av att utbildningen kan kombineras med anställning. Om lärlingsutbildning ska få en större omfattning kan det vara betydelsefullt att under en övergångsperiod fortsätta med det utökade statliga stödet till de skolor som har platser i lärlingsutbildningar. Utredaren föreslår att Statens skolverk+ tillsammans med de nationella programråden tar fram programspecifika riktlinjer för lärlingsutbildningen, i vilka ingår riktlinjer för företagets ersättning för att ta emot lärlingar. I dag finns inga sådana riktlinjer, det är upp till den enskilda skolan att välja om ersättning ska utgå. Långsiktigt bör emellertid det faktum att företag får ersättning för det ansvar de tar för utbildningens genomförande inte innebära att den samlade kostnaden ökar. Företagets kostnader bör motsvaras av lägre kostnader för gymnasieskolan. Vad gäller kostnaderna för kvalitetsuppföljningen av den gymnasiala lärlingsutbildningen ligger ansvaret på skolorna. Lärlingsutredningen föreslår emellertid att de nationella och regionala programråden får ett ökat ansvar för uppföljningen av kvaliteten. Resurser för detta arbete kommer att behöva avsättas. Utredaren föreslår emellertid att den Nationella Lärlingskommittén och lärlingsråden kan läggas ned när lärlingsförsöket upphör. Därmed bör inte förslaget innebära några ökade kostnader.

Författningsförslag

1 Förslag till lag (xxxx:xx) om gymnasial lärlingsanställning

Inledande bestämmelser

1 § Denna lag är tillämplig på arbete som en arbetstagare utför under sin gymnasiala lärlingsutbildning.

Av 1 § lagen (1982:80) om anställningsskydd framgår att arbetstagare med gymnasial lärlingsanställning undantas från den lagens tillämpning.

2 § Avvikelser från denna lag får göras genom kollektivavtal som har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation.

En arbetsgivare som är bunden av ett kollektivavtal enligt första stycket får tillämpa avtalet även på arbetstagare som inte är medlemmar av den avtalsslutande arbetstagarorganisationen men sysselsätts i arbete som avses med avtalet.

3 § Gymnasial lärlingsanställning innebär att den som är anställd även är elev i gymnasieskolans lärlingsutbildning och får utbildning på arbetsplatsen enligt det utbildningskontrakt som upprättats mellan parterna.

Anställningsavtalets ingående och upphörande

4 § Avtal får träffas om tidsbegränsad gymnasial lärlingsanställning. Anställning är endast tillåten så länge utbildning enligt mellan parterna gällande utbildningskontrakt pågår.

Anställningen löper under läsår. Under förutsättning att anställningsavtal ingåtts kan överenskommelse träffas om att anställningen även löper under lov.

5 § Anställningen upphör när lärlingen avslutar gymnasieskolans lärlingsutbildning, eller vid tidigare tidpunkt om utbildningskontraktet bryts.

6 § En arbetstagare får med omedelbar verkan frånträda sin anställning, om arbetsgivaren i väsentlig mån har åsidosatt sina åligganden mot arbetstagaren.

En arbetsgivare får genom avskedande avbryta anställningen med omedelbar verkan, om arbetstagaren grovt har åsidosatt sina åligganden mot arbetsgivaren.

Som grund för en anställnings upphörande enligt första eller andra stycket får inte åberopas enbart omständigheter som har varit kända mer än en vecka innan anställningen frånträddes eller avskedandet ägde rum.

7 § Avskedande ska vara skriftligt. Arbetsgivaren är skyldig att på arbetstagarens begäran uppge de omständigheter som åberopas som

grund för avskedandet. Uppgiften ska vara skriftlig, om arbetstagaren begär det.

Prop. 2010/11:104
Bilaga 2

Ansvar och skadestånd

8 § En arbetsgivare som åsidosätter sina förpliktelser enligt anställningsavtalet eller bryter mot denna lag ska betala inte bara lön och andra anställningsförmåner som arbetstagaren kan ha rätt till utan även ersättning för skada som uppkommer.

En arbetstagare som åsidosätter sina förpliktelser enligt anställningsavtalet eller bryter mot denna lag ska betala ersättning för skada som uppkommer.

Skadestånd enligt första eller andra stycket kan avse både ersättning för den förlust som uppkommer och ersättning för den kränkning som avtals- eller lagbrottet innebär. Skadestånd med anledning av person- eller sakskada bestäms dock med tillämpning av allmänna skadeståndsregler. Om det är skäligt, kan skadeståndet sättas ned eller helt falla bort.

9 § Den som vill kräva skadestånd enligt 8 § ska väcka talan inom sex månader från den tidpunkt då den skadegörande handlingen företogs. Väcks inte talan inom den tiden, har parten förlorat sin talan.

Rättegången

10 § Mål enligt denna lag ska handläggas enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetsstvister.

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (1985:1100) dels att 3 kap. 2 § ska ha följande lydelse, dels att det i lagen ska införas nya paragrafer 5 kap. 6 a och 10 a §§ av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Skolplikt och motsvarande rätt till utbildning

3 kap.

2 §

Barn skall fullgöra skolplikten i grundskolan, särskolan eller specialskolan. Skolplikten får också fullgöras enligt 8–10 kap.

Barn skall fullgöra skolplikten i grundskolan, särskolan eller specialskolan. Skolplikten får också fullgöras enligt 8–10 kap.

Elev i grundskolan som inom ramen för utbildningen tillbringar tid på en arbetsplats inte att anse som arbetstagare.

Utbildningens förläggning och arbetsplatsförlagt lärande

5 kap.

6 a §

Den som genomgår gymnasieutbildning ska inte anses som arbetstagare när denne genomför utbildning på arbetsplats, om inte särskilt anställningsavtal ingåtts

Gymnasielärlingsanställning

10 a §

För varje elev som genomgår en gymnasial lärlingsutbildning ska upprättas ett skriftligt avtal som undertecknas av skolan, eleven och företrädare för den arbetsplats dit någon del av utbildningen förläggs (utbildningskontrakt).

Om eleven är under 18 år och inte har ingått äktenskap ska även vårdnadshavaren underteckna utbildningskontraktet. I avtalet ska det anges vilka delar av utbildningen som ska genomföras på arbetsplatsen, omfattningen av dessa samt vilka mål som ska upp-

nås för respektive moment.

Vidare ska det framgå vilken representant från skolan och handledare på arbetsplatsen som ansvarar för den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen och hur deras arbete samordnas.

För att en arbetsplats ska få anslutas för arbetsplatsförlagd utbildning ska skolhuvudmannen och berörd arbetsplats reglera frågan om ansvar och försäkring för person- eller sakskada vållad av elev

3 Förslag till lag om ändring i lag (1982:80) om anställningsskydd

Prop. 2010/11:104 Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lag (1982:80) om anställningsskydd att 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Denna lag gäller arbetstagare i allmän eller enskild tjänst.

Från lagens tillämpning undantas dock

1. arbetstagare som med hänsyn till arbetsuppgifter och anställningsvillkor får anses ha företagsledande eller därmed jämförlig ställning,

2. arbetstagare som tillhör arbetsgivarens familj,

3. arbetstagare som är anställda för arbete i arbetsgivarens hushåll,

4. arbetstagare som är anställda med särskilt anställningsstöd, i skyddat arbete eller i utvecklingsanställning.

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag gäller arbetstagare i allmän eller enskild tjänst.

Från lagens tillämpning undantas dock

1. arbetstagare som med hänsyn till arbetsuppgifter och anställningsvillkor får anses ha företagsledande eller därmed jämförlig ställning,

2. arbetstagare som tillhör arbetsgivarens familj,

3. arbetstagare som är anställda för arbete i arbetsgivarens hushåll,

4. *arbetstagare som är anställd med gymnasial lärlingsanställning,*

5. *arbetstagare som är anställda med särskilt anställningsstöd, i skyddat arbete eller i utvecklingsanställning.*

Bilaga 3 Sammanfattning av promemorian Skolans och arbetsmarknadens regler vid gymnasial lärlingsutbildning och gymnasial lärlingsanställning (U2010/5775/G)

Prop. 2010/11:104
Bilaga 3

Promemorian har utarbetats inom Utbildningsdepartementet för att komplettera och ur ett skoljuridiskt perspektiv ytterligare belysa vissa frågor i anslutning till förslagen i Lärlingsutredningens betänkande Lärling – en bro mellan skola och arbetsliv (SOU 2010:19). I första hand rör det frågeställningar kring regelverken för arbetsmarknaden och skolan och hur de förhåller sig till varandra vid anställning av elever som genomgår gymnasial lärlingsutbildning i enlighet med propositionerna Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan (prop. 2008/09:199) och Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165).

Lärlingsutredningen har föreslagit att gymnasial lärlingsutbildning kan kombineras med en särskild form av anställning; gymnasial lärlingsanställning. Denna anställningsform är tidsbegränsad och förutsätter att en gymnasial lärlingsutbildning pågår samtidigt som anställningen. Det förhållandet att en elev som genomgår gymnasieutbildning samtidigt är anställd ger upphov till vissa gränsdragningsfrågor, som avser oklarheter kring om det är skolans eller arbetslivets regelverk som ska tillämpas. Även när det gäller elever som utbildas på en arbetsplats utan att vara anställda blir vissa av dessa oklarheter aktuella. I promemorian behandlas ett antal sådana frågor, främst ur ett skoljuridiskt perspektiv.

Analys och förslag

Förhållandet mellan utbildning och anställning

Förslag: 16 kap. 11 § skollagen ska kompletteras med en bestämmelse om att elev som genomgår gymnasial lärlingsutbildning också kan vara anställd. En sådan anställning ska, i enlighet med Lärlingsutredningens förslag, betecknas gymnasial lärlingsanställning och regleras i en särskild lag.

De nya regler om gymnasial lärlingsutbildning som har införts i skollagen och gymnasieförordningen som en följd av prop. 2008/09:199 bygger på att en sådan utbildning kan genomföras inom ramen för ett av den nya gymnasieskolans yrkesprogram. Gymnasial lärlingsutbildning är därför ett annat sätt att gå ett yrkesprogram och uppnå samma examensmål som de elever som har gått igenom samma yrkesprogram men med en i huvudsak skolförlagd utbildning. Den valda utformningen understryker att det är utbildningen som är grunden för den gymnasiala lärlingsutbildningen. Den regleras i skollagen och är fullt integrerad i gymnasieskolans programstruktur.

Den ordning som har antagits för den gymnasiala lärlingsutbildningen i Sverige har en annan utgångspunkt, eftersom utbildningen genomförs inom ramen för gymnasieskolan och det inte finns något krav på anställ-

ning. I den gymnasiala lärlingsutbildningen är anställning av eleven enbart en möjlighet men inte någon nödvändighet för utbildningen ska komma till stånd.

Detta grundläggande synsätt har också kommit till uttryck i den definition som tagits in i 1 kap. 2 § gymnasieförordningen. Där beskrivs lärlingsutbildning som en ”utbildning inom ett yrkesprogram som till mer än hälften genomförs på en eller flera arbetsplatser utanför skolan”. Samtidigt har det tidigt gjorts klart att det ska finnas en möjlighet för de som går en gymnasial lärlingsutbildning att förena utbildningen med anställning. Detta är angeläget, inte minst med tanke på att lärlingsutbildningen har som ett av sina främsta syften att underlätta ungdomars etablering på arbetsmarknaden genom att föra skola och arbetsliv närmare varandra. Ett sätt att uppnå detta är att ge möjlighet till anställning redan för de elever som är under utbildning.

Detta är bakgrunden till Lärlingsutredningens uppdrag att föreslå en anställningsform som kan kombineras med den gymnasiala lärlingsutbildningen. Det betyder att möjligheten för den som går en gymnasial lärlingsutbildning att kombinera utbildningen med den särskilda formen för lärlingsanställning är helt beroende av att lärlingen alltså är antagen till och genomgår den gymnasiala lärlingsutbildningen. Alla som har antagits till den gymnasiala lärlingsutbildningen kommer att vara elever men någon eller några av dem kommer också att kunna vara anställda av den arbetsgivare som svarar för den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen.

Mottagande, antagning och urval

Förslag: Det är huvudmannen för utbildningen som ska svara för mottagande, antagning och urval till gymnasial lärlingsutbildning. Skolhuvudmannen ska besluta om fördelning av elever på utbildningsplatser efter samråd med berörda arbetsgivare. Detta kommer att framgå av förordning.

För utbildningar med arbetsplatsförlagt lärande aktualiseras frågan om arbetsgivaren ska vara delaktig när det gäller fördelningen av platser. Med den gymnasiala lärlingsutbildningen ökar omfattningen av det arbetsplatsförlagda lärandet, eftersom denna del ska utgöra minst hälften av utbildningen. Det finns därför anledning att räkna med att arbetsgivare i högre grad än tidigare kommer att uttrycka intresse av och synpunkter på vilka elever som ska placeras hos dem.

En grundläggande princip inom skolväsendet är att alla, oberoende av geografisk hemvist och sociala och ekonomiska förhållanden, ska ha lika tillgång till utbildning (se 1 kap. 8 § skollagen [2010:800]). Gymnasieutbildning ska vara öppen för alla som uppfyller de behörighetskrav som har ställts. Därmed skiljer sig antagning till utbildning på ett väsentligt sätt från de förutsättningar som gäller för anställning, där bl.a. personliga kvalifikationer och andra egenskaper kan tillmätas betydelse. Gymnasieskolans regler om mottagande, antagning och urval grundar sig på objektiva och tydliga kriterier som syftar till att värna elevernas rättssäkerhet och allas lika rätt till utbildning. Dessa grundläggande och gemensamma

principer för gymnasieskolans nationella program är av så stort värde att det inte är lämpligt att göra några avsteg från dem för att ge arbetsgivarna inflytande över mottagande och antagning till den gymnasiala lärlingsutbildningen.

Gymnasial lärlingsutbildning förutsätter dock ett nära samarbete mellan skola och arbetsliv. Det ställer krav på delaktighet och inflytande för bägge parter. Även om arbetsgivarna inte ges någon roll i fråga om mottagande och antagning av enskilda elever är det samtidigt naturligt att det finns en skyldighet för skolan att samråda med arbetsgivaren innan en elev placeras hos arbetsgivaren.

Kravet på avtal mellan eleven, skolhuvudmannen och arbetsplatsen

Förslag: Det ska föreskrivas i lag att utbildningskontrakt ska innehålla uppgift om:

1. vilka delar av utbildningen som ska genomföras på arbetsplatsen samt omfattningen av dessa,
2. vem av skolhuvudmannen eller arbetsplatsen som slutligt ska ersätta de skador som eleven kan orsaka under den arbetsplatsförlagda utbildningen och om
3. avtalstiden och grunderna för att avtalet ska kunna upphöra dessförinnan.

Lärlingsutredningen har utgått från att den arbetsplatsförlagda delen av den gymnasiala lärlingsutbildningen ska grunda sig på ett avtal (utbildningskontrakt) mellan eleven, skolan och företrädare för arbetsplatsen. Kontraktet ska reglera vilka delar av utbildningen som ska genomföras på arbetsplatsen, omfattningen av dessa samt vilka mål som ska uppnås för dessa moment. Förslaget utgår från det krav på motsvarande avtal som ställs i 12 § förordningen (2007:1349) om försöksverksamhet med gymnasial lärlingsutbildning.

Ansvar för skador

Ansvar för skador som eleven kan orsaka bör behandlas i utbildningskontraktet. När det gäller skador som kan drabba eleven har lärlingsutredningen föreslagit att samtliga elever med gymnasial lärlingsutbildning ska omfattas av förordningen (SKOLFS 1991:47) om ersättning vid personskada till elev i viss gymnasieskoleutbildning, oavsett anställning.

Konsekvenser för utbildningen om anställningen upphör

Förslag: Elevens rätt att fullfölja utbildningen enligt skollagen ska inte påverkas av att en eventuell anställning upphör. Eleven, skolan och företrädare för arbetsplatsen ska i utbildningskontraktet reglera under vilka förutsättningar avtalet får brytas.

En elev som har börjat på ett nationellt program har enligt 16 kap. 37 § skollagen rätt att fullfölja sin utbildning på det påbörjade programmet eller den nationella inriktningen. Det gäller också om de förhållanden som gällde vid tiden för antagningen har ändrats. Detta är tillämpligt även för en elev som har påbörjat gymnasial lärlingsutbildning. Men om det inte längre är möjligt att anordna en lämplig, arbetsplatsförlagd utbildning ska eleven istället erbjudas att fullfölja yrkesprogrammet i skolförlagd form. Om inte heller det är möjligt ska eleven ges möjlighet att fullfölja ett annat yrkesprogram (16 kap. 38 § skollagen). Det finns en viktig skillnad mellan de arbetsrättsliga reglerna för en anställnings upphörande och det utrymme som skollagen medger för att avskilja en elev från en pågående utbildning.

Det är de senare bestämmelserna som avgör frågor av det slaget när det gäller den gymnasiala lärlingsutbildningen. Det betyder att om en elev har gjort sig skyldig till en så allvarlig förseelse att det utgör skäl för att avskilja honom eller henne från utbildningen, kommer eleven också att med automatik att förlora sin lärlingsanställning. Det beror på att en lärlingsanställning bara kan pågå så länge som lärlingsutbildningen fortfarande pågår. Eleven förlorar som framgått däremot inte nödvändigtvis sin utbildningsplats bara för att lärlingsanställningen upphör, även om det kan antas vara det vanligast förekommande. Rätten för eleven att fullfölja utbildningen på programmet ska därför enbart bedömas med beaktande av skollagens regler om detta och inte utifrån lärlingsanställningen. I det fallet har utbildningskontraktet avgörande betydelse för att bedöma under vilka förutsättningar som arbetsgivaren kan neka eleven en fortsatt utbildningsplats. För att undvika otydligheter och alltför skilda synsätt mellan parterna är det viktigt att skolan och företrädare för arbetsplatsen i utbildningskontraktet har gjort klart vad som krävs för att det avtalet ska få brytas.

Arbetstider

Förslag: Bestämmelsen i 3 kap. 5 § gymnasieförordningen om att arbetsplatsens arbetstider ska följas vid arbetsplatsförlagt lärande, ska även fortsättningsvis gälla, om inte rektor bestämmer annat.

Bedömning: Rektor kan besluta om att de tider som följer av reglerna i arbetstidslagen och minderårigföreskrifterna ska tillämpas även för icke anställda gymnasiala lärlingar.

Enligt 3 kap. 5 § andra stycket gymnasieförordningen ska arbetsplatsens arbetstider tillämpas när skolarbetet förläggs till en arbetsplats utanför skolan, om inte rektorn beslutar något annat. Detta gäller både anställda och icke anställda lärlingar. Det betyder att det under en vanlig arbetsvecka på heltid finns små möjligheter för en elev att arbeta utöver vad som ingår i utbildningen.

Det saknas bestämmelser utöver de som finns i gymnasieförordningen om omfattning och förläggning av tiden för det arbetsplatsförlagda lärandet för de elever som inte är anställda. I 3 kap. 5 § gymnasieförordningen ges dock rektorn möjlighet att fatta beslut om avvikelser från de arbetstider som tillämpas på arbetsplatsen för det arbetsplatsförlagda lärandet.

Därigenom kan beslut fattas om att de tider som följer av reglerna i arbetstidslagen och minderårigföreskrifterna ska tillämpas på motsvarande sätt även för icke anställda lärlingar.

Prop. 2010/11:104
Bilaga 3

Ledighet, semester och lov

Förslag: Annan ledighet än lov ska en elev med lärlingsanställning ansöka om hos rektorn och som huvudregel även arbetsgivaren.

För en elev som har träffat avtal med arbetsgivaren om att utföra arbete i större utsträckning än vad som ingår i utbildningen, ska de bestämmelser som gäller för andra arbetstagare i fråga om ledighet och semester tillämpas såvitt gäller detta arbete.

En elev med lärlingsanställning ska anmäla sjukfrånvaro både till skolan och till arbetsgivaren.

Den som genomgår gymnasial lärlingsutbildning omfattas av samma regler om lov och annan ledighet som andra elever i gymnasieskolan. Det innebär att det är rektor som beslutar om annan ledighet än lov. I 15 kap. 10 § skollagen finns regler om läsår och i 3 kap. gymnasieförordningen finns föreskrifter om läsårets längd och när det ska börja och sluta. Dessa bestämmelser gäller även under den tid som de arbetsplatsförlagda delarna av utbildningen pågår. För de momenten i utbildningen gäller att eleven ska följa de arbetstider som gäller för arbetsplatsen, om inte rektorn har beslutat något annat.

En skillnad mellan elever med lärlingsanställning och elever utan sådan anställning, är att för den förstnämnda gruppen ska ansökan om ledighet utöver loven inte bara bör göras hos rektorn på skolan utan även hos arbetsgivaren. Därutöver ska de arbetsrättsliga regler för aktuell ledighet som följer av lag eller kollektivavtal tillämpas. Med det följer att eleven dels måste få ett godkännande från rektorn, i enlighet med skolförfattningarna, dels måste följa de arbetsrättsliga bestämmelser och kollektivavtal som reglerar olika typer av ledigheter för anställda. I vissa fall, t.ex. när det gäller ledighet med tillfällig föräldrapenning, krävs bara en anmälan till arbetsgivaren.

Disciplinåtgärder

Förslag: Beslut om disciplinåtgärder enligt skollagens bestämmelser ska även fortsättningsvis fattas av skolhuvudmannen, rektor och lärare, både när det gäller anställda och icke anställda lärlingar.

Med införandet av den nya skollagen införs ökade möjligheter för huvudmannen, rektorn och lärarna att vidta disciplinära åtgärder för att kunna skapa trygghet och studiero för eleverna. Den gymnasiala lärlingsutbildningen är, som framgått tidigare, ett sätt att genomgå ett av gymnasieskolans yrkesprogram. Frånsett de särskilda regler som gäller för just lärlingsutbildningen i fråga om t.ex. förläggningen av utbildningen och rätten att fullfölja denna, finns det i 5 kap. 19-21 §§ särskilda bestämmelser om avstängning från utbildning med praktiska inslag. I övrigt gäller

skollagens generella regler utan undantag. Det betyder att de ordningsregler och disciplinära åtgärder som anges i skollagen även gäller för den del av utbildningen som genomförs på en arbetsplats. Det betyder t.ex. att skolans beslut om disciplinåtgärder kommer att gälla även på arbetsplatsen.

Det leder till vissa skillnader mellan de elever som är anställda och de som inte är det när det gäller tillämpligheten av arbetsrättsliga sanktionsregler. För de elever som endast genomgår utbildning saknar företrädare för arbetsplatsen möjlighet att på egen hand besluta om några disciplinåtgärder utan är hänvisad till att ta kontakt med skolan för att skolan ska kunna ta ställning till om någon av de åtgärder som skollagen anvisar ska användas. Det innebär att skolans beslut gäller även på arbetsplatsen. Om exempelvis en elev stängs av i två veckor gäller det utbildningen i sin helhet; alltså även den arbetsplatsförlagda delen.

Även om företrädare för arbetsplatsen inte själv kan besluta om några åtgärder kan denne neka att ta emot eleven fortsättningsvis. Förutsättningarna för att arbetsplatsen ska ha rätt att återkalla en utbildningsplats är dock en fråga som inte är reglerad i skollagen utan det är en av de saker som parterna ska reglera i utbildningskontraktet.

Skadeståndsskyldighet

<p>Förslag: Skolan och företrädare för arbetsplatsen ska i utbildningskontraktet reglera vem av dem som slutligt ska svara för eventuella skador som eleven kan orsaka.</p>
--

En elev som under arbetsplatsförlagd utbildning utför arbete som till sin art liknar det som utförs av de anställda på arbetsplatsen ska också anses vara arbetstagare i skadeståndslagens mening. Detta framgår av 6 kap. 5 § 2 p skadeståndslagen (1972:207). Det saknas dock en uttrycklig reglering av vem det är som ska bära ansvaret; skolan eller arbetsgivaren.

Även om en obligatorisk försäkring inte är en framkomlig lösning bör den slutliga ansvarsfördelningen mellan parterna för en inträffad skada regleras. En sådan reglering förutsätter dock att det på förhand går att bedöma vem det i varje enskilt fall är rimligt att lägga ansvaret på. Med hänsyn till de skiftande förhållanden som kan antas finnas mellan olika arbetsplatser och att det kan förekomma många olika modeller för hur elevernas utbildnings och arbetstider överlappar och kompletterar varandra, framstår det som lämpligast att frågan om ansvarsfördelningen i stället överlämnas till parterna. Redan när utbildningskontraktet kommer till stånd bör parterna överväga denna fråga och bestämma vem av skolelevens utbildnings och arbetsplatsen som i normalfallet slutligt ska stå risken för de skador som eleverna orsakar och i vilka fall den risken eventuellt ska övergå på den andra parten.

Bilaga 4 Lagförslag i promemorian Skolans och arbetsmarknadens regler vid gymnasial lärlingsutbildning och gymnasial lärlingsanställning (U2010/5775/G)

Prop. 2010/11:104
Bilaga 4

Förslag till lag om ändring av skollagen (2010:800)

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 kap.

11 §

Inom yrkesprogrammen kan det finnas gymnasial lärlingsutbildning, som kan börja det första, andra eller tredje läsåret.

Gymnasial lärlingsutbildning ska i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om gymnasial lärlingsutbildning.

Inom yrkesprogrammen kan det finnas gymnasial lärlingsutbildning, som kan börja det första, andra eller tredje läsåret.

Gymnasial lärlingsutbildning ska i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser. *För varje elev ska det upprättas ett skriftligt avtal som undertecknas av eleven, skolan och företrädare för den arbetsplats som ska svara för den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen (utbildningskontrakt)*

Enligt lagen om gymnasial lärlingsanställning kan den som genomgår gymnasial lärlingsutbildning anställas av den arbetsgivare som ansvarar för den arbetsplats som utbildningen är förlagd till.

I utbildningskontraktet ska det anges

1. vilka delar av utbildningen som ska genomföras på arbetsplatsen samt omfattningen av dessa,

2. vem av skolhuvudmannen och arbetsplatsen som slutligt ska ersätta de skador som eleven kan orsaka under den arbetsplatsförlagda utbildningen, samt

3. avtalstiden och grunderna för att avtalet ska kunna upphöra innan avtalstiden löpt ut.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om gymnasial lärlingsutbildning.

Bilaga 5 Förteckning över remissinstanser avseende betänkandet Lärning – en bro mellan skola och arbetsliv (SOU 2010:19) och promemorian Skolans och arbetsmarknadens regler vid gymnasial lärlingsutbildning och gymnasial lärlingsanställning (U2010/5775/G)

Efter remiss har yttranden över betänkandet och promemorian avgetts av Myndigheten för handikappolitisk samordning HANDISAM, Barnombudsmannen, Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS), Ekonomistyrningsverket, Arbetsgivarverket, Statskontoret, Statens skolverk, Statens skolinspektion, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Skolväsendets överklagandenämnd, Myndigheten för yrkeshögskolan, Folkbildningsrådet, Centrala studiestödsnämnden, Transportstyrelsen, Elsäkerhetsverket, Diskrimineringsombudsmannen, Ungdomsstyrelsen, Arbetsmiljöverket, Arbetsförmedlingen, Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU), Arbetsdomstolen, Alvesta kommun, Borlänge kommun, Borås kommun, Gnosjö kommun, Gotlands kommun, Göteborgs kommun, Karlstads kommun, Katrineholms kommun, Linköpings kommun, Ljusnarsbergs kommun, Luleå kommun, Malmö kommun, Mölndals kommun, Norrköpings kommun, Skellefteå kommun, Simrishamns kommun, Skövde kommun, Stenungsunds kommun, Stockholms kommun, Umeå kommun, Uppsala kommun, Dalarnas läns landsting, Skåne läns landsting, Stockholms läns landsting, Byggnadsindustrins Yrkesnämnd, Djurbranschens yrkesnämnd, Elbranschens Centrala Yrkesnämnd, Friskolornas riksförbund, Företagarnas Riksorganisation, Föräldraalliansen Sverige, Glasmästeribranschens lärlingsnämnd, Gruvindustrins yrkesnämnd (Industriarbetsgivarna), Grafiska Yrkesnämnden, Hantverkarnas Riksorganisation, Hästnäringens yrkesnämnd, ILO-kommittén, Landsorganisationen i Sverige (LO), Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund (LR), Plåt och Ventilationsbranschens Yrkesnämnd, Stål och metallindustrins yrkesnämnd (Industriarbetsgivarna), Svensk Energi AB, Svenskt Näringsliv, Sveriges Akademikers Centralorganisation (Saco), Sveriges Auktoriserade Utbildningsföretag, Sveriges försäkringsförbund, Sveriges Kommuner och Landsting, Sveriges Skolledarförbund, Sveriges Vägledarförening, Svets Mekaniska Industrins Yrkesnämnd (Industriarbetsgivarna), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Transportfackens Yrkes- och Arbetsmiljönämnd (TYA), Träindustrins yrkesnämnd, Utbildningsrådet för Hotell och Restauranger, VVS-branschens Yrkesnämnd och Yrkesnämnden för Industri- och KemiGruppen (Industriarbetsgivarna).

Utanför remisslistan har Riksförbundet Attention, Svenska Kommunalarbetareförbundet, IF Metall, Riksförbundet DHB, Transportgruppen, Livsmedelsföretagen, Almega, Linda Wennerholm, Naturbruksskolornas Förening, Svensk Handel, Målaremästarna, Frisörföretagarna och Teknikföretagen inkommit med yttrande.

Internationella programkontoret för utbildningsområdet, Sjöfartsverket, Trafikverket, Filipstads kommun, Melleruds kommun, Nyköpings

kommun, Orsa kommun, Rättviks kommun, Sandvikens kommun, Söderhamns kommun, Tanums kommun, Älmhults kommun, Åre kommun, Västernorrlands läns landsting, Västra Götalands läns landsting, Fastighetsbranschens Utbildningsnämnd, Frisörernas yrkesnämnd, Föreningen Sveriges Skolchefer (FSS), Handelns kompetensråd, Handikappförbundens samarbetsorgan, Kylbranschens kompetensakademi, Lackernas yrkesnämnd, Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer (LSU), Metallgruppens Utbildningsråd, Måleribranschens Yrkesnämnd, Motorbranschens Yrkesnämnd, Naturbrukets Yrkesnämnd, SIRIUS, Riksförbundet Hem och Skola, Servicebranschens Yrkesnämnd, Skogsbrukets Yrkesnämnd, Sveriges Auktoriserade Utbildningsföretag, Sveriges elevråd – SVEA, Sveriges Elevråds Centralorganisation, Sågverkens och Träindustrins Yrkesnämnd och Teknikföretagens yrkesnämnd har beretts tillfälle att avge yttrande men har avstått.

Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Häri genom föreskrivs i fråga om skollagen (2010:800)

dels att 16 kap. 11 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas två nya paragrafer, 16 kap. 11 a och 11 b §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 kap.

11 §

Inom yrkesprogrammen får det finnas gymnasial lärlingsutbildning, som börjar det första, andra eller tredje läsåret.

Gymnasial lärlingsutbildning ska i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om gymnasial lärlingsutbildning.

11 a §

Ett skriftligt avtal (utbildningskontrakt) som undertecknas av eleven, skolhuvudmannen och den juridiska eller fysiska person som tillhandahåller den arbetsplatsförlagda delen av den gymnasiala lärlingsutbildningen, ska upprättas för varje elev och arbetsplats. Skolhuvudmannen ska se till att utbildningskontrakt upprättas.

Om eleven är under 18 år och inte har ingått äktenskap, ska även vårdnadshavaren underteckna utbildningskontraktet.

I utbildningskontraktet ska det anges

1. vilka delar av utbildningen som ska genomföras på arbetsplatsen och omfattningen av dessa delar,

2. hur kostnaderna för de skador som eleven kan orsaka under den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen ska fördelas mellan skolhuvudmannen och den juridiska eller fysiska person som

avses i första stycket,

3. avtalstiden och grunderna för att avtalet ska kunna upphöra innan avtalstiden löpt ut, och

4. vilken lärare på skolenheten och vilken handledare på arbetsplatsen som ska vara kontaktperson för den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen.

11 b §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om gymnasial lärlingsutbildning och utbildningskontrakt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2011.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2011-03-10

Närvarande: F.d. justitierådet Inger Nyström, f.d. regeringsrådet Lars Wennerström och justitierådet Eskil Nord.

Kvalitet i gymnasial lärlingsutbildning

Enligt en lagrådsremiss den 24 februari 2011 (Utbildningsdepartementet) har regeringen beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Ulrika Åkerdahl.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 mars 2011

Närvarande: Statsministern Reinfeldt, ordförande, och statsråden Björklund, Bildt, Ask, Olofsson, Carlgren, Carlsson, Sabuni, Billström, Adelsohn Liljeroth, Ohlsson, Norman, Attefall, Engström, Kristersson, Elmsäter-Svärd, Ullenhag, Hatt

Föredragande: statsrådet Jan Björklund

Regeringen beslutar proposition 2010/11:104 Kvalitet i gymnasial lärlingsutbildning

Författningsrubrik	Bestämmelser som inför, ändrar, upphäver eller upprepar ett normgivningsbemyndigande	Celexnummer för bakomliggande EU-regler
---------------------------	---	--

Lag om ändring i skollagen (2010:800)

16 kap. 11 och 11 b §§